

# FAİL-MAĞDUR UZLAŐTIRMASINDA AYIRT ETME GÜCÜNE SAHİP ÇOCUĞUN KATILIM HAKKI VE KANUNÎ TEMSİLİ

*The Right of Participation and the Legal  
Representation of Mentally Competent Child in the  
Process of Victim-Offender Reconciliation*

**Reyhan**

**TUHAN BOZ\***

## Öz


Ayirt etme gücüne sahip çocuk, her ne kadar belli işlemler bakımından kanunî temsilcinin rızasına veya katılımına ihtiyaç duysa da tarafı olduğu fail- mağdur uzlaştırması da dâhil kendisini ilgilendiren her türlü karar sürecine katılım hakkına sahiptir. Bu bağlamda uzlaştırmanın her aşamasında çocuk, uzlaştırmanın yürüyüşü ve sonuçları konusunda bilgilendirilmelidir. Çocuğun görüşlerini açıklamasına imkân tanınmalı ve görüşlerine çocuğun menfaatine olduğu süreç

\* Arş. Gör. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi (Medeni Hukuk Anabilim Dalı), Uzlaştırmacı, reyhan.tuhan@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6324-5860.

**Makale Gönderim Tarihi/Received:** 8.10.2021.

**Makale Kabul Tarihi/Accepted:** 06.12.2021.

**Atıf/Citation:** Tuhan Boz, Reyhan. "Fail-Mağdur Uzlaştırmasında Ayirt Etme Gücüne Sahip Çocuğun Katılım Hakkı ve Kanunî Temsili." *ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi* 3, no. 2 (2021): 734-802.

"Bu eser, Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License ile lisanslanmıştır. / This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License." 

öncelik verilmelidir. Buna karşılık uzlaştırma uygulamasına bakıldığında çocuğun katılım hakkının yeterince gözetilmediği görülmektedir. Bu çalışmada uzlaştırma süreci, her bir aşamasının arz ettiği nitelikler gözetilerek incelenmekte, çocuğun kanuni temsiline, katılım hakkına ve çocuğun kanunî temsilcisinin rızası veya katılımına ihtiyaç duymadan yapabileceği işlemlere dair teori ve uygulamada karşılaşılan bazı sorunlu noktalar tespit edilmektedir. Tespit edilen hususlar değerlendirilerek bu sorunlara çocuğun üstün yararı ilkesi ve onarıcı adâlet bağlamında hukukî çözüm önerileri sunulmaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Uzlaştırma, Çocuk, Kanunî Temsil, Katılım Hakkı, Çocuğun Üstün Yararı.

### **Abstract**

Mentally competent child, although certain legal actions require the consent or participation of his/her legal representative, he/she has the right to participate in any decision-making process that concerns him/her, including the victim-offender reconciliation. In this context, the child must be fully informed about the process and consequences of reconciliation. As a legal necessity, the child must be allowed to express his/her opinions and these opinions should have priority as long as they are in the child's interest. On the other hand, when the reconciliation practice is examined, it is detected that the child's right of participation is not regarded enough. In this study, process of victim-offender mediation is examined by considering various qualifications of every stage of the process; some problematic points encountered in theory and practice regarding the child's legal representation, right to participate and legal transactions that can be carry out by the child without consent or participation of his/her legal representative are identified. By evaluating of the matters detected; legal solutions in the context

of the principle of the child's best (superior) interest as well as restorative justice are suggested for problematic issues.

**Keywords:** Victim-Offender Reconciliation, Child, Legal Representation, The Right of Participation, The Principle of the Child's Best (Superior) Interest.

## GİRİŞ

Türk Medeni Kanunu'nun<sup>1</sup>16. maddesine göre yaşı kaç olursa olsun ayırt etme gücüne sahip bir çocuk, kendisini borç altına sokan hukukî işlemleri, kural olarak, kanunî temsilcisinin katılımıyla gerçekleştirebilir. Bununla birlikte kanun koyucu, ayırt etme gücü olan çocuğun iradesini yok saymamış, yaşı gereği tam ehliyetli olmayan ama irade kudretine sahip çocuğun belli konularla sınırlı olsa da hukukî işlemlerde bulunabileceğini öngörmüştür. Ayrıca çocuğun taraf olduğu tüm karar alma süreçleri bakımından çocuğa hakkındaki işlemlere katılım hakkı tanınmıştır (TMK m. 339/3).

Çocuğun işlemleri için bir kanunî temsilci tayin edilmesinin temelinde çocuğun korunması fikri bulunmaktadır.<sup>2</sup> Çocuğun kendi kişiliğini oluşturabilmesi, toplumsal rolünü edinebilmesi ve kendini doğru biçimde ifade edebilmesi için çocuğun kendisi ile ilgili süreçlerin dışında bırakılmaması, çocuğa katılım hakkı tanınması önem arz etmektedir. Dolayısıyla çocuğu korumakla

---

<sup>1</sup> Kanun Numarası: 4721, Kabul Tarihi: 22.11.2001, Resmî Gazete Tarihi: 8.12.2001, Resmî Gazete Sayısı: 24607.

<sup>2</sup> Mustafa Dural, Tufan Ögüz ve Mustafa Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku*, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2016), 345; İhsan Erdoğan ve A. Dilşad Keskin, *Türk Medeni Hukuku* (Ankara: Gazi Kitabevi, 2019), 251; Rona Serozan, *Çocuk Hukuku* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2017), 272; Akipek ve Akıntürk, Jale Akipek ve Turgut Akıntürk, *Türk Medeni Hukuku: Şahsın Hukuku, Cilt I-Cüz II*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1996), 93.

görevli kanunî temsilci, çocukla ilgili meselelerde çocuğun menfaati aksini gerektirmedikçe onu karar sürecinin her aşamasına dâhil etmelidir<sup>3</sup>.

Çocuğun taraf olduğu ve dolayısıyla kanunî temsilinin ve katılım hakkının gündeme geleceği işlemlerden birisi de uzlaştırmadır. Temel amacı barışma olan<sup>4</sup> fail-mağdur uzlaştırması, hukukumuzda onarıcı adâlet anlayışının kilit role sahip bir yansıması olup<sup>5</sup> onarıcı adâlet sisteminin belki de en eski ve yaygın uygulamasıdır.<sup>6</sup> Bu usûl ile uyumsuzluğun

---

<sup>3</sup> Gülçin Elçin Grassinger, “Çocuğun Menfaati Gereği Görüşünün Alınmaması Gereken Durumlar,” iç. *Rona Serozan’a Armağan Cilt I*, Editörler Baki İlkey Engin, Başak Baysal, Tülay Aydın Ünver, Cüneyt Pekmez (İstanbul: On iki Levha Yayıncılık, 2010), 823; Bahar Öcal Apaydın ve Selin Hışım, “Türk Aile Hukukunda Çocuğun Katılım Hakkı,” iç. *Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Çocuk Hakları ile Uyumlaştırılması*, Editörler Aslı Makaracı Başak, Gülen Sinem Tek, Seda Öktem Çevik (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 290; , Bilge Öztan, *Aile Hukuku* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2015), 1137.

<sup>4</sup> Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 849; Mümin Güngör, *Ceza Yargılamasında Uzlaştırma* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2019), 25; Özellikle mağdurun sürece dâhil olması bu alternatif uyumsuzluk çözüm yönteminin arkasındaki asıl fikirdir. Bkz. Erdal Yerdelen, Mustafa Serdar Özbek, Şeyda Altuntaş, Burak Boz, Dilek Özge Erdem, ve Berna Ayşen Yılmaz, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2018), 8.

<sup>5</sup> Olgun Değirmenci, *Onarıcı Adalet Uygulaması Olarak Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), 73; Ebubekir Yıldırım, *Türk Hukuk Sisteminde Uzlaştırma Kurumu* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2020), 24.

<sup>6</sup> Ekrem Çetintürk, *Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2017), 101; İslam Safa Kaya ve Huzeyfe Karabay, *Ceza Hukuku Sistemlerinde Uzlaştırma* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2019), 28; Modern anlamda uzlaştırma, onarıcı adaletin bir tezahürü olarak, ilk defa 1974 yılında Kanada’da görülmekte olan ve *Kitchener Deneyi* olarak adlandırılan bir ceza davasında iki çocuk fail hakkında uygulanmıştır. *Kitchener Deneyi* suça sürüklenen çocuk ve gençlere ikinci bir fırsat tanımak için önemli bir girişimdir. Bu girişimin başarısının, uzlaştırma kurumunun

mahkeme dışında sonuçlandırılması sağlanmaktadır.<sup>7</sup> Uzlaştırma ile yalnızca ceza hukukuna dair uyuşmazlık sonlanmamakta, haksız fiilin özel hukuka ilişkin sonuçları da çözüme kavuşturulmaktadır.<sup>8</sup> Uzlaştırma neticesinde tarafları borç altına sokan bir anlaşmanın ortaya çıkma ihtimâli dolayısıyla uzlaştırmanın taraflarından birinin çocuk olması hâlinde kanunî temsilcinin katılımına ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak çocuğun süreçten tamamen dışlanması da söz konusu değildir. Bu, hem uzlaştırmanın temelinde yatan onarıcı adâlet anlayışı hem de çocuğun katılım hakkı ile ilgilidir. Buna karşılık, ayırt etme gücüne sahip çocukların taraf olduğu uzlaştırma uygulamalarında maalesef çocuğun katılım hakkının yeterince önemsenmediği, bütün sürecin kanunî temsilci ile yürütülerek çocuğun tarafı olduğu sürecin dışında bırakıldığı görülmektedir.<sup>9</sup> Çocuğun taraf olduğu bir uzlaştırma süreci

---

pek çok farklı hukuk düzenince gerek çocuklar gerek yetişkinler bakımından iktibas edilen bir kurum olmasında önemi büyüktür. *Kitchener Deneyi*'nin karşılaştırmalı ve uluslararası mevzuat ve doktrindeki etkisine dair kronolojik açıklamalar için bkz. Yerdelen, Özbek, Altuntaş, Boz, Erdem ve Yılmaz, *Uzlaştırma*, 25ff.

<sup>7</sup> Hazal Ertemür, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Alternatif Bir Çözüm Yolu Olarak Uzlaştırma*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 32; Cumhur Şahin ve Neslihan Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku I* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 75; Meral Ekici Şahin ve Kürşat Yemenici, "6763 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Işığında Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma," *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 13, no. 1 (2018): 445 – 507, 452ff; Berrin Akbulut ve Murat Aksan, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019), 29.

<sup>8</sup> Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi*, 76; Yerdelen, Özbek, Altuntaş, Boz, Erdem ve Yılmaz, *Uzlaştırma*, 292ff.; Değirmenci, *Onarıcı Adalet*, 323 ff; Nur Centel ve Hamide Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2020), 594.

<sup>9</sup> Burcu Baytemir Kontacı, "Çocuklar Bakımından Uzlaştırma: Farklı Yararlar Arasında Bir Denge Arayışı," *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 69, no. 4 (2021): 1705-1772, 1732.

boyunca çocuğun temsilinde çocuğun menfaatinin gözetilmesi, gerek çocuğun üstün yararı ilkesi gerekse onarıcı adâletin gerekleri ve uzlaştırmanın felsefi temelleri bağlamında esastır.<sup>10</sup> Çocuğun sürece dâhil edilmesi, hem katılma hakkının sonucu hem de çocuğun üstün yararının bir gereğidir. Bunun yanında uzlaştırma sürecine dâhil olmak, çocuk için önemli bir tecrübedir.<sup>11</sup>

---

<sup>10</sup> Uzlaştırma usûlü, öncelikle çocuklar gözetilerek oluşturulmuştur. Bkz. Nuri Berkay Özgenc, "Türk Hukukunda Suça Sürüklenen ve Suç Mağduru Çocuklarda Uzlaşma," *Legal Hukuk Dergisi* 13, no. 145 (2015): 39-84, 43; Örneğin, Alman hukukunda fail mağdur uzlaştırması, öncelikle çocuklara yönelik olarak uygulanmış ardından yetişkinler bakımından da bu imkân getirilmiştir. Bkz. Yerdelen, Özbek, Altuntaş, Boz, Erdem ve Yılmaz, *Uzlaştırma*, 25; Kaya ve Karabay, *Uzlaştırma*, 98; Almanya, Finlandiya, İspanya ve Polonya gibi Avrupa ülkelerinde konunun önemi dolayısıyla çocuklar hakkında uzlaştırmaya ilişkin ayrı kanunî düzenleme söz konusu olduğu doktrinde tespit edilmiştir. Bkz. Kaya ve Karabay, *Uzlaştırma*, 64; Türk hukukunda da uzlaştırma, 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren TCK m. 73/8 hükmünde "uzlaşma" adıyla düzenlenmekle birlikte 15.07.2005 tarihinde yürürlüğe giren ÇKK m. 24 hükmüyle de çocukların uzlaşmasına ilişkin hükümlere yer verilmiş, uzlaşmaya ilişkin usûl kuralları da CMK m. 253, 254 ve 255 hükümlerinde yer bulmuştu. 06.12.2006 tarihli ve sayılı 5560 Kanun ile yapılan değişiklikler neticesinde bu kurumun hem usûlü hem de esası "uzlaştırma" adıyla CMK'nın anılan maddelerinde düzenlenmiş, ÇKK m. 24 hükmü ise CMK hükümlerine atf yaparak çocuklar bakımından da CMK hükümlerinin uygulanacağını öngöreceğ biçimde değiştirilmiştir. Doktrinde çocuklar için uzlaştırmanın kapsamının yetişkinlerle aynı maddede düzenlenmesi, söz konusu değişikliğin uzlaştırmanın çocuk hukukuna dair bütün özelliklerini kaldırdığı gerekçesiyle eleştirilmektedir. Bahsi geçen eleştiri için bkz. Emine Akyüz, *Çocuk Hukuku: Çocukların Hakları ve Korunması* (Ankara: Pegem Akdemi Yayıncılık, 2020), 574; Yenisey ve Nuhoglu, *Ceza Muhakemesi*, 868.

<sup>11</sup> Yerdelen, Özbek, Altuntaş, Boz, Erdem ve Yılmaz, *Uzlaştırma*, 97; Kanaatimizce de fail konumundaki çocuğun işlediği suçun anlam ve sonuçlarını hissetmesi, ıslahı ve gelecekte topluma faydalı bir birey olmasını sağlayacak, ayrıca karar sürecinde bizzat bulunduğu bir yaptırımla karşılaşmak, cezanın soğuk yüzüyle muhatap olmaya göre hukuk düzeni ve topluma karşı bir öfke beslemesinin önüne geçecektir.

Çalışmanın konusunu, ayırt etme gücüne sahip çocuğun tüm bu süreçteki kanunî temsilinin ve katılım hakkının yürürlükteki hukuk kuralları çerçevesinde incelenmesi oluşturmaktadır. Bu hususlar, çocuğun üstün yararı ilkesi ve onarıcı adâletin gerekleri bağlamında değerlendirilecektir. Bu amaçla öncelikle kanunî temsile ilişkin konuyla bağlantılı olan genel hususlardan bahsedilecek, ardından ise uzlaştırma süreci genel olarak özetlenecektir. Daha sonrasında bu süreç içerisinde kanunî temsilcinin çocuğu temsili ile çocuğun katılım hakkına ilişkin uygulamadaki sorunlar ve doktrindeki tartışmalar çocuğun üstün yararı ilkesi çerçevesinde değerlendirilecektir.

### **I. GENEL OLARAK AYIRT ETME GÜCÜNE SAHİP ÇOCUĞUN KANUNİ TEMSİLİ VE KATILIM HAKKI**

Uzlaştırma süreci içerisinde ayırt etme gücüne sahip çocuğun kanunî temsiline ve katılım hakkına ilişkin sorunlar değerlendirilmeden önce söz konusu sorunların çözüme kavuşacağı temelin belirlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla kanunî temsil kavramı ve genel olarak kanunî temsilin kullanımı ele alınmalı ve ardından kanunî temsilin kullanılmasının hem esasını oluşturan hem de sınırını çizen çocuğun üstün yararı kavramı ve onarıcı adâletin amaçları bakımından önem arz eden çocuğun katılım hakkı üzerinde durulmalıdır. Bu hususlar ana hatlarıyla ortaya koyulduktan sonra uzlaştırma sürecinde kanunî temsile ilişkin meseleler bu temel üzerinde cevaplanmalıdır.

---

Ayrıca mağdur konumundaki çocuğun sürece katılımı da yaptırımın belirlenmesinde söz sahibi oluşu dolayısıyla suç dolayısıyla yaşadığı travmayı hafifletecek ve ayrıca hukuk düzeninin kendisini ne şekilde koruduğunu bizzat tecrübe ederek topluma ve hukuka olan bağlılığını arttıracaktır. Tüm bu süreçte söz sahibi olmak, çocuğu gerçek hayata hazırlayacak bir tecrübe de kazandıracaktır.

## A. Ayırt Etme Gücüne Sahip Çocuğun Kanuni Temsili

Henüz 18 yaşını doldurmamış olan kimseler, hukukumuzda çocuk<sup>12</sup> olarak nitelendirilmektedir.<sup>13</sup> Hukukî işlem ehliyeti bakımından çocuklar, ergin olmayan kimseleri ifade ettiğinden, tam ehliyetli değildirler. Bununla birlikte çocuklar, ayırt etme gücüne sahip olup olmamalarına göre tam ehliyetsiz veya sınırlı ehliyetsiz olarak ifade edilmektedirler. Ayırt etme gücü, her hukukî işlem veya olay için ayrıca değerlendirilmesi gereken göreceli bir kavramdır. 14 Ayırt etme gücü, “kişilerin fiil ve

---

<sup>12</sup> Çocuk kavramına ilişkin detaylı açıklamalar için bkz. Serozan, *Çocuk Hukuku*, 3; Akyüz, *Çocuk Hukuku*, 94ff.; Burcu G. Özcan Büyüktanır, *Çocuğun Kişilik Hakkı ve Çocuğun Kişilik Hakkının Hukuka Aykırı Fiillere Karşı Korunması* (Ankara: Yeykin Yayınları, 2019), 21ff.; Sera Reyhani Yüksel, *Velayet Hakkı ve Anayasal Sınırları* (İstanbul: Legal Yayıncılık, 2020), 5ff.; Hülya İmamoğlu, “Çocuğun Kişiliğinin Ana Babaya Karşı Korunması,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 54, no. 2 (2005): 183-218, 189ff. Toplum ve zamana bağlı olarak değişen “çocukluk” algısı ile krş. Rebecca Steward, *Child Participation and Independent Human Rights Institutions for Children in Europe: Innocenti Working Paper No.2009-23* (Florence: UNICEF Innocenti Research Centre, 2009), 5-9.

<sup>13</sup> Ejder Yılmaz, “Çocuğun Davada Temsilinin ve İradesinin Önemi,” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 11, Özel sayı (2009): 819-841, 820; Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme m. 1 hükmünde de “*Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır*” ifadelerine yer verilmiştir.

<sup>14</sup> Bkz. Eugen Bucher ve Regina Elisabeth Aebi-Müller “Die natürlichen Personen, Art. 11-19d ZGB - Rechts- und Handlungsfähigkeit, Schweizerisches Zivilgesetzbuch”, iç. *Berner Kommentar* (Bern: Stämpfli Verlag AG, 2017), Art. 16 Rn. 112ff.; Rona Serozan, *Medeni Hukuk Genel Bölüm/Kişiler Hukuku* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2018), 430; Mustafa Dural ve Tufan Öğüz. *Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2015), 60; Akipek ve Akıntürk, *Şahsın Hukuku*, 58; Ahmet Kılıçoğlu, *Medeni Hukuk Temel Kavramlar Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2018) 253; Vehbi Umut Erkan ve İpek Yücer,



*işlemlerinin amacını, sonuçlarını, kapsam ve etkilerini seçebilme ve bunlara uygun olarak hareket edebilme yeteneğini” ifade etmektedir<sup>15</sup>. TMK m. 13 hükmünde yaş küçüklüğünün ayırt etme gücünü ortadan kaldıran bir durum olarak sayılmıştır. Fakat söz konusu hükümde, hangi yaştan itibaren kişinin ayırt etme gücüne sahip olacağı açıkça belirtilmemiştir. Bu nedenle somut olaya göre, çocuğun ruhsal ve akli gelişimi, muhakeme yeteneği, yaşadığı sosyal çevre ile yapılacak hukuki işlemin niteliği göz önünde bulundurularak o işlem bakımından çocuğun ayırt etme gücü tespit edilmelidir.<sup>16</sup> Örneğin, sekiz yaşındaki çocuğun kalem satın alma konusunda ayırt etme gücüne sahip olduğu kabul edilebilirse de aynı çocuğun araba satın alma konusunda ayırt etme gücünün mevcudiyetinden bahsetmek güçtür<sup>17</sup>.*

Ayırt etme gücü bulunmayan çocuklar, fiil ehliyetinden yoksundur (TMK m. 14). Fiil ehliyeti bulunmadığından söz konusu çocuklar, kendi işlemleriyle hak elde edemeyecekleri gibi borç altına da giremezler (TMK m. 15), kanunî temsilcileri tarafından temsil edilirler.<sup>18</sup> Ayırt etme gücüne sahip çocuklar

---

“Ayırt Etme Gücü,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 60, no. 3 (2011): 485-522, 488; Akyüz, *Çocuk Hukuku*, 111.

<sup>15</sup> Kemal Oğuzman, Özer Seliçi ve Saibe Oktay Özdemir, *Kişiler Hukuku: Gerçek ve Tüzel Kişiler* (İstanbul, Filiz Kitabevi, 2016), 54ff.; Erkan ve Yücer, *Ayırt Etme Gücü*, 488-489; ayırt etme gücü kavramına ilişkin tanımlar için bkz. Akipek ve Akıntürk, *Şahsın Hukuku*, 55ff.; Dural ve Öğüz, *Kişiler Hukuku*, 57; Serozan, *Medeni Hukuk*, 430.

<sup>16</sup> Akipek ve Akıntürk, *Şahsın Hukuku*, 59; Oğuzman, Seliçi ve Oktay Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 57; krş. Bucher ve Aebi-Müller, *Berner Kommentar*, Art. 16 Rn. 86ff.; Erkan ve Yücer, *Ayırt Etme Gücü*, 490.

<sup>17</sup> Benzer örnekler için bkz. Oğuzman, Seliçi ve Oktay Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 57; Dural ve Öğüz, *Kişiler Hukuku*, 58; sözleşme dışı sorumluluk alanına ilişkin örnekler için bkz. Serozan, *Medeni Hukuk*, 431.

<sup>18</sup> Affolter-Fringeli Kurt, Vogel Urs, “Die elterliche Sorge / der Kindesschutz, Art. 296-317 ZGB - Das Kindesvermögen, Art. 318-327 ZGB - Minderjährige

bakımından ise kural, çocukların tek başlarına hukukî işlemlerde bulunamamalarıdır.<sup>19</sup> Ancak ayırt etme gücü bulunmayanlardan farklı olarak, ayırt etme gücü bulunan çocuğun kendi başına gerçekleştirdiği hukukî işlem, kanunî temsilcinin onayına kadar tek taraflı olarak askıda hükümsüz olup kanunî temsilcinin onayı ile geçerlilik kazanır.<sup>20</sup> Kanunî temsilci, ayırt etme gücüne sahip çocuğun hukukî işlemlerine açık veya örtülü biçimde rıza gösterebilir (TMK m. 451). Ayırt etme gücüne sahip çocuklar, haksız fiillerinden doğan sorumluluk bakımından tam ehliyetli kimseler gibidir, haksız fiil sonucu vermiş oldukları zararlardan bizzat kendileri sorumludur (TMK m. 16/2).

---

unter Vormundschaft, Art. 327a-327c ZGB" Schweizerisches Zivilgesetzbuch" iç. *Berner Kommentar* (Bern: Stämpfli Verlag AG 2016), Art. 304 Rn. 4; Bucher ve Aebi-Müller, *Berner Kommentar*, Art. 17 Rn. 25; Oğuzman, Seliçi ve Oktay Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 86; Akipek ve Akıntürk, *Şahsın Hukuku*, 73; Serozan, *Medeni Hukuk*, 433; Dural ve Öğüz, *Kişiler Hukuku*, 71; Öztan, *Aile Hukuku*, 1116.

<sup>19</sup> Şakir Berkî, "Türk Medeni Kanunu'nda Küçüklerin Ehliyeti," *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 24, no.1 (1967): 125-149,133; Zafer Zeytin ve Ömer Ergün, *Türk Medeni Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), 86; Dural ve Öğüz, *Kişiler Hukuku*, 85; Özge Yücel, *Çocuğun Kayyum Tarafından Temsili* (Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları, 2011),18ff.; Ayırt etme gücüne sahip çocuğun dava ehliyeti de hukukî işlem ehliyetine paraleldir. Kural olarak ayırt etme gücüne sahip çocukların dava ehliyeti yoktur ve davalarda kanunî temsilcileri tarafından temsil edilirler fakat bazı hallerle sınırlı olarak fiil ehliyeti söz konusudur ve bu hallerde ayırt etme gücüne sahip çocukların dava ehliyeti mevcuttur. Bkz. Bilge Umar, "Medenî Usûl Hukukunda Dâvanın Dinlenme Şartı Olarak Ehliyet," *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 29, no. 3 (1963): 591-619, 604; Yılmaz, *Çocuğun Davada Temsili*, 825ff.; Akipek ve Akıntürk, *Şahsın Hukuku*, 92; Öztan, *Aile Hukuku*, 1118-1119; Dural ve Öğüz, *Kişiler Hukuku*, 85; Kılıçoğlu, *Medeni Hukuk*, 241.

<sup>20</sup> Oğuzman, Seliçi ve Oktay Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 98; Serozan, *Medeni Hukuk*, 446; Dural ve Öğüz, *Kişiler Hukuku*, s. 89-90; Kılıçoğlu, *Medeni Hukuk*, 246; Zeytin ve Ergün, *Türk Medeni Hukuku*, 87, Akyüz, *Çocuk Hukuku*,119; Serozan, *Çocuk Hukuku*, 98; krş. Akipek ve Akıntürk, *Şahsın Hukuku*, 95 ff.

Kanun koyucu, ayırt etme gücüne sahip çocukların, irade sahibi olmalarından ötürü istisnai olarak bazı hukukî işlemler bakımından ehliyetlerinin varlığını kabul etmiştir. Zira TMK m. 16/I hükmüne göre “*ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar, yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça, kendi işlemleriyle borç altına giremezler. Karşılıksız kazanmada ve kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmada bu rıza gerekli değildir.*” Dolayısıyla hukukî işlem, ayırt etme gücüne sahip çocuğu borç altına sokmuyorsa, ona bir yükümlülük yüklemiyorsa, sadece menfaat sağlıyorsa çocuk, bu işlemi kanunî temsilcinin rızası gerekmeksizin gerçekleştirebilir.<sup>21</sup> Örneğin, ayırt etme gücüne sahip bir çocuk, kendi lehine yapılan şarta bağlı veya yüklemeli olmayan bağışlamayı kanunî temsilcinin katılımı olmaksızın bizzat kendisi kabul edebilir.<sup>22</sup> Aynı şekilde ayırt etme gücüne sahip çocuklar, kişiliklerine sıkı sıkıya bağlı olan haklara ilişkin işlemleri de tek başlarına yapabilirler(TMK m. 16/1). Kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar, kişiliği yakından ilgilendiren, kişinin iç dünyasıyla bağlantısı dolayısıyla başkasına devredilemeyen ve kural olarak temsil kabul etmeyen haklardır.<sup>23</sup> Fakat çocuğun gerçekleştirmek istediği hukukî işlem kişiyeye sıkı sıkıya bağlı olan haklardan ergin kılınma, evlenme, nişanlanma ve evlatlığa

<sup>21</sup> Berki, *Küçüklerin Ehliyeti*,136; Akipek ve Akıntürk, *Şahsın Hukuku*, 89; Serozan, *Medeni Hukuk*, 442; Dural ve Öğüz, *Kişiler Hukuku*, s. 92; Kılıçoğlu, *Medeni Hukuk*, 252-253; Erdoğan ve Keskin, *Türk Medeni Hukuku*, 253; Zeytin ve Ergün, *Türk Medeni Hukuku*, 87, Akyüz, *Çocuk Hukuku*,117.

<sup>22</sup> Krş. Oğuzman, Seliçi ve Oktay Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 104; Akipek ve Akıntürk, *Şahsın Hukuku*, 89; Zeytin ve Ergün, *Türk Medeni Hukuku*, 89; Akyüz, *Çocuk Hukuku*,117; Öztan, *Aile Hukuku*, 1117; Kılıçoğlu, *Medeni Hukuk*, 253; bu husustaki başkaca örnekler için bkz. Serozan, *Medeni Hukuk*, 439ff.

<sup>23</sup> Ekrem Kurt, “Türk Hukukunda Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar ve Hukuki Sonuçları,” *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 15, no. 2, (2016): 121-187, 124; Serap Helvacı, *Kişilik İşlemi Hakları (Münhasıran Şahsa Bağlı Haklar)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (İstanbul: Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1993), 4ff, 23; Dural ve Öğüz, *Kişiler Hukuku*, 78; Kılıçoğlu, *Medeni Hukuk*, 253.

alınmaya ilişkin ise bu hâllerde kanunî temsilcinin de bu işleme rızası gerekmektedir (TMK m. 12, 118, 126, 309). Bunlara ek olarak bir meslek veya sanatla uğraşmasına izin verilen çocuğun, bu meslek veya sanatın gereği olarak yaptığı işlemlerle ilgili her türlü hukukî işlemi yapması mümkündür (TMK. m. 359 ve 455). Buna karşılık, TMK m. 343 hükmünde çocuğun hukukî işlem ehliyetinin vesayet altındaki kişinin ehliyeti gibi olduğu öngörüldüğünden TMK m. 449 hükmünde yer alan kefil olma, vakıf kurma ve önemli bağışlamalarda bulunma işlemleri yasak işlemlerdendir. Söz konusu hukukî işlemler, kanunî temsilcinin rızasıyla yapılamayacağı gibi bu işlemlerin kanunî temsilci tarafından yapılabilmesi de mümkün değildir.

Ayırt etme gücüne sahip çocuğun kanunî temsilcisi, çocuk velâyet altında ise velâyet hakkına sahip ana veya babasıdır (TMK m. 342). Evlilik birliğinin sona ermesi veya ayrılık sebebiyle velâyet eşlerden birine verilmişse çocuğun kanunî temsilcisi, velâyet hakkına sahip eştir. Ana ve baba evli değilse TMK m. 337 hükmüne göre çocuğun velâyeti anaya ait olduğundan bu hâlde çocuğun kanunî temsilcisi de ayırt etme gücüne sahip çocuğun anasıdır. Bununla birlikte, ayırt etme gücü olan çocuğun bazı hâllerde vesayet altına alınması mümkündür. Söz konusu durumda çocuğun kanunî temsilcisi, vasisidir (TMK m. 342, 404).

Çocuğun temsilinin söz konusu olduğu bazı durumlarda çocuk ile kanunî temsilcinin menfaatleri çatışabilir. Bu bağlamda TMK m. 345 hükmüne göre "*Çocuk ile ana veya baba arasında ya da ana ve babanın menfaatine olarak çocuk ile üçüncü kişi arasında yapılacak bir hukuki işlemle çocuğun borç altına girebilmesi, bir kayyımın katılmasına ve hâkimin onayına bağlıdır.*" TMK m. 345 hükmünün yanı sıra TMK m. 426/1-2 hükmünde de "*bir işte yasal temsilcinin menfaati ile küçüğün veya kısıtlının menfaati çatışıyorsa*" vesayet makamının kayyım atayacağı ifade edilmiştir. Dolayısıyla çocukla kanunî temsilcinin menfaatlerinin çatışması hâlinde çocuk, kayyım tarafından temsil edilir.

Ana ve baba, evlilik süresince kural olarak velâyete ilişkin yetkileri birlikte kullanırlar (TMK m. 336). Dolayısıyla çocuğun temsili hususunda da ana ve babanın, birlikte karar vermesi, hukukî işlemleri çocuk adına birlikte yapmaları beklenir.<sup>24</sup> Fakat bu kural, ana ve babanın her işlemi eş zamanlı olarak birlikte yapacakları anlamına gelmez. Doktrinde de çocuğun birlikte temsili için ana ve babanın iradelerinin aynı yönde olmasının yeterli olacağı ifade edilmektedir.<sup>25</sup> Ana ya da baba, ilgili işleme önceden izin verebileceği gibi işlem yapıldıktan sonra da onay vermeleri mümkündür. Hatta çocuğun menfaati için derhâl bir davranışta bulunulması, bir karar alınması gerekiyorsa ana ya da baba, tek başına hareket edebilir.<sup>26</sup> TMK m. 342/2 hükmü de iyi niyetli üçüncü kişilerin, eşlerden her birinin diğerinin rızasıyla işlem yaptığını varsaymasına imkân tanıyarak, açıkça ifade edilmese de, ana ya da babanın çocuk adına tek başına hukukî işlemlerde bulunabileceğini belirtmektedir.<sup>27</sup>

Çocuğu birlikte temsil edecek olan ana ve babanın her konuda hemfikir olması mümkün olmayabilir. Böyle bir uyuşmazlık hâlinde TMK m. 195 hükmü doğrultusunda tarafların hâkime müracaat etmeleri gerekir. Zira ana ve babanın

<sup>24</sup> Suat Sarı, "Evlilik Birliğinde Ana ve Babanın Velayeti Birlikte Kullanılması," *Legal Hukuk Dergisi* 5, no. 49 (2007): 83-94, 89; Cem Baygın ve Murat Doğan, "Çocuk Mallarının Yönetimi, Kullanılması ve Sarfı," *Atatürk Üniversitesi Erzurum Hukuk Fakültesi Dergisi* 9, no.1-2 (2005): 379-427; 389; Hayrunnisa Özdemir ve Ahmet Cemal Ruhi, *Çocuk Hukuku* (Ankara: Adalet Yayınevi 2012), 759; Serozan, *Çocuk Hukuku*, 272; Reyhani Yüksel, *Velayet Hakkı*, 42; Dural, Ögüz ve Gümüş, *Aile Hukuku*, 348.

<sup>25</sup> Sarı, *Velayetin Birlikte Kullanılması*, 89; Baygın ve Doğan, *Çocuk Mallarının Yönetimi*, 390; Reyhani Yüksel, *Velayet Hakkı*, 42-43.

<sup>26</sup> Özcan Büyüktanır, *Çocuğun Kişilik Hakkı*, 53; Sarı, *Velayetin Birlikte Kullanılması*, 90; krş. Öztan, *Aile Hukuku*, 1122.

<sup>27</sup> Affolter-Fringeli ve Vogel, *Berner Kommentar*, Art. 304 Rn. 52; Serozan, *Çocuk Hukuku*, 272-273; Serozan, *Medeni Hukuk*, 439; Sarı, *Velayetin Birlikte Kullanılması*, 89; Öztan, *Aile Hukuku*, 1122.

çocuğu birlikte temsil edeceklerini düzenleyen kanun koyucu, çocuğun temsil edileceği bir işlem konusunda ana ve baba arasında çıkabilecek uyuşmazlığın çözümü konusunda özel bir düzenleme getirmemiştir. Dolayısıyla çocuğun temsili noktasındaki uyuşmazlık, evliliğin genel hükümleri ve çocuğun korunmasına ilişkin hükümler çerçevesinde çözümlenecektir.<sup>28</sup>

## B. Çocuğun Üstün Yararı

Çocuk, bir taraftan hukuken bir hak süjesini ifade ederken diğer taraftan fiziksel, ruhsal, ekonomik ve sosyal bakımdan zayıf durumda bulunan ve bu yüzden korunmaya ihtiyaç duyan bir varlığı ifade etmektedir.<sup>29</sup> Kendi haklı menfaatlerini koruyamayacak bir yapıya sahip çocuğa özel haklar tanınarak söz konusu durumunun güçlendirilmesi gerekmektedir.<sup>30</sup> Bu bağlamda çocuğun üstün yararı, çocuğu ilgilendiren konularda esas alınması gereken bir ilkedir.<sup>31</sup>

Hukukçular, aileler ve konuyla ilgisi bulunan uzmanlar tarafından sıklıkla başvurulmasına rağmen genel kabul gören bir tanıma kavuşmamış olan<sup>32</sup> çocuğun üstün yararı kavramının

---

<sup>28</sup> Sarı, Velayetin Birlikte Kullanılması, 91.

<sup>29</sup> İmamoğlu, *Çocuğun Kişiliğinin*, 191; krş. Serozan, *Çocuk Hukuku*, 4-5; Özcan Büyüktanır, *Çocuğun Kişilik Hakkı*, 61.

<sup>30</sup> Serozan, *Çocuk Hukuku*, 4-5; İmamoğlu, *Çocuğun Kişiliğinin*, 191.

<sup>31</sup> Alexandra Rumo-Jungo ve Marc Spescha, "Kindeswohl, Kindesanhörung und Kindeswille in ausländerrechtlichen Kontexten Zur adäquaten Umsetzung der völker- und verfassungsrechtlichen Kinderrechte," *Aktuelle Juristische Praxis*, no. 1103 (2009):1103-115,1105; Elçin Grassinger, *Çocuğun Menfaati*, 824ff.; Özden Özer Taşkın, "Velayet Hakkının Kullanılması, Velayetin Değiştirilmesi," *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 6, no. 1 (2020): 239-262, 239; İmamoğlu, *Çocuğun Kişiliğinin*, 192, Özdemir ve Ruhi, *Çocuk Hukuku*, 5; Öztan, *Aile Hukuku*, 1137.

<sup>32</sup> Joan B. Kelly, "The Best Interests of the Child: A Concept in Search of Meaning," *Family Court Review* 35, no. 4 (1997): 377-387, 378.

içeriğinin ortaya konmasındaki zorluk açıktır; zira sözü edilen herhangi bir menfaat olmayıp en üstün, en yüksek menfaatin belirlenmesini gerektirir.<sup>33</sup> Çocuğun üstün yararı, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme<sup>34</sup> (BMÇHS) m. 3/1'de "Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir." düzenlemesiyle dile getirilmiştir. TMK m. 317, 324, 325, 339 ve 346 hükümlerinde de çocuğun menfaatine üstünlük tanınarak çocuğun üstün yararı ilkesine işaret edilmiştir.<sup>35</sup> Bu bağlamda, çocuğun üstün yararının, çocukla ilgili tüm konularda göz önünde bulundurulması gerekir.<sup>36</sup> Çocuğun üstün yararı ilkesinin özünde, çocuğun korunması gereken ve haklarına saygı duyulması gereken bir hak süjesi olarak kabul edilmesi yer alır.<sup>37</sup> Bu ilke, özellikle de çocuğun kanunî temsilinde en üst ilke olarak

---

<sup>33</sup> Yücel, Çocuğun Yüksek (Üstün) Yararı, 119.

<sup>34</sup> Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, "Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 20 Kasım 1989 tarih ve 44/25 sayılı Kararıyla kabul edilip imza, onay ve katılıma açılmıştır. Sözleşme 49. madde uyarınca olarak 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye Sözleşmeyi 14 Eylül 1990 tarihinde imzalamış ve 9 Aralık 1994 tarihinde ihtirazi kayıtla onaylamıştır. 4058 Sayılı Onay Kanunu 11 Aralık 1994 gün ve 22138 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Sözleşme Türkiye açısından 4 Mayıs 1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir." Bkz. UNICEF, "Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve İhtiyari Protokoller, Usûl Kuralları ile Çocuk Hakları Komitesi Genel Yorumları", iç. UNICEF Türkiye, Erişim tarihi: Aralık 5, 2021, <https://www.unicef.org/turkey/raporlar/%C3%A7hds-ve-ihiyari-protokoller-usul-kurallar%C4%B1-ile-%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1-komitesi-genel-yorumlar%C4%B1>.

<sup>35</sup> Yücel, Çocuğun Yüksek (Üstün) Yararı, 117ff.

<sup>36</sup> Stephen Parker, "The Best Interests of the Child: Principles and Problems," *International Journal of Law, Policy and the Family* 8, no. 1 (1994): 26–41, 27; Serozan, *Çocuk Hukuku*, 65; Yücel, *Çocuğun Yüksek (Üstün) Yararı*, 118; Özcan Büyüktanır, *Çocuğun Kişilik Hakkı*, 61-62; Öztan, *Aile Hukuku*, 866, 1137.

<sup>37</sup> Yücel, Çocuğun Yüksek (Üstün) Yararı, 118.

gözetilmelidir. Kaldı ki velâyetin asıl amacı da her koşulda çocuğun yüksek yararının gözetilmesi suretiyle, çocuğun beden, zihin, manevî ve ahlaki gelişiminin en iyi şekilde sağlanarak hayata hazırlanmasıdır.<sup>38</sup> Dolayısıyla çocuğun üstün yararı, kanunî temsil yetkisinin de sınırını oluşturur.<sup>39</sup> Bu sınırın nerede çizildiği, yani çocuğun üstün yararı kavramının içeriğinin tespiti önemli bir sorundur.

Çocuğun üstün yararı, göreceli, soyut bir kavramdır ve somut olayın gereklerine göre belirlenmesi gerekir.<sup>40</sup> Dolayısıyla, neyin çocuğun üstün yararının gereği olduğunu önceden tespit etmenin mutlak bir formülü yoktur.<sup>41</sup> Çocuğun menfaati, çocuğun yaşına, fizikî ve sosyal yaşam koşullarına, yaşamını devam ettirdiği çevreye göre değişkenlik gösterir.<sup>42</sup> Ayrıca çocuk, bedensel ve zihinsel olarak da gelişim içerisinde ve her çocuğun farklı bir gelişim süreci söz konusudur. Ancak genel olarak, bu hedefe ulaşmanın yolu, her somut olayda ana ve babanın talepleri, sosyal kalıplar, kültürel gelenekler ve hukukî

---

<sup>38</sup> Özer Taşkın, Velayet Hakkının Kullanılması, 240; Öztan, *Aile Hukuku*, 1074, 1081,1121; Aile hukukunun önceliğinin de çocuğun üstün yararı olması gerektiği hususunda bkz. Schwenzer Ingeborg, "Familienrecht und gesellschaftliche Veränderungen," *FamPra.ch*, no. 966,(2014): 966-1008, 976.

<sup>39</sup> Affolter-Fringeli ve Vogel, *Berner Kommentar*, Art. 304 Rn. 6; Elçin Grassinger, *Çocuğun Menfaati*, 827, 830; Yücel, *Çocuğun Yüksek (Üstün) Yararı*, 119, Serozan, *Çocuk Hukuku*, 66; Özcan Büyüktanır, *Çocuğun Kişilik Hakkı*, 62; Öztan, *Aile Hukuku*, 1121; Elif Selen Batıgün, *Milletlerarası Aile Hukukunda Velâyet ve Çocuğun Korunması* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 37.

<sup>40</sup> Özge Yücel, "Çocuğun Yüksek (Üstün) Yararı Bağlamında Çocuğun İradesi," *Ufuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1, no. 2, (2013): 117-137,118; Serozan, *Çocuk Hukuku*, 65; Elçin Grassinger, *Çocuğun Menfaati*, 825, Batıgün, *Velayet*, 40; Özdemir ve Ruhi, *Çocuk Hukuku*, 17.

<sup>41</sup> Parker, *The Best*, 39.

<sup>42</sup> Elçin Grassinger, *Çocuğun Menfaati*, 825; Batıgün, *Velayet*, 40; Ingeborg, *Familienrecht*, 976.



emsaller yerine çocuğun bireysel ve psikolojik gelişimi ile ihtiyaçlarının odağa alınması, çocuğun bir birey olarak şahsi çıkarının gözetilmesidir.<sup>43</sup> Bu bağlamda çocuğun üstün yararına ulaşmanın ilk aşaması, çocuğun ihtiyaçlarının gerçek anlamda ortaya çıkarılmasıdır. Bu her zaman kolay olmayıp çocuğun ihtiyaçların belirlenmesi, çoğu durumda salt hukukî bir sorundan ibaret olmadığı gibi kimi zaman birden çok bilim dalına bir arada başvurulmasını gerektirebilir.<sup>44</sup> Doktrinde ve mahkeme kararlarında çocuğun üstün yararının, çocuk eğer yetişkin olsaydı kendisi lehine nasıl bir karar verecektiye kanunî temsilcinin de o şekilde çocuğun menfaatini koruması

---

<sup>43</sup> Kelly, *The Best*, 385.

<sup>44</sup> Yücel, *Çocuğun Yüksek (Üstün) Yararı*, 120; Çocuk Koruma Kanunu m. 35 hükmü başta mevzuatta çeşitli hükümlerde yer verilen sosyal inceleme raporu, bu anlamda büyük değere sahiptir. Çocuğun üstün menfaati ideale ulaşmak için çocuğun gerçek ihtiyaçları muhakkak ortaya çıkarılmalı, bundan sonra ise mevcut imkânlar bu doğrultuda seferber edilmelidir. Yargıtay da çocuğu ilgilendiren çeşitli konularda sosyal inceleme raporunu çocuğun üstün yararının içeriğini tespit etmekte önemli bir vasıta olarak görmektedir. bkz. Yar. 2. HD, E.2016/19961 K.2017/1756, 21.02.2017: “Mahkemece yaşı nedeniyle idrak çağında bulunan ortak çocukların velayetleri konusunda görüşlerine başvurulmadan karar verilmiştir. Bu sebeple ortak çocukların bizzat ya da istinabe yoluyla eğitim, kültür, yaşam olanakları bakımından nerede yaşamak istediği konusunda bilgilendirilerek, velayet hakkındaki tercihinin hakim tarafından kendilerinden sorulması (Yargıtay HGK 16.03.2012 tarih E. 2011/2-884-K. 2012/197 ile 22.01.2014 tarih K.2013/2-2085-K. 2014/30 sayılı kararları) ve gerektiğinde yeniden psikolog, pedagoğ ve sosyal çalışmacı niteliğindeki uzman veya uzmanlardan (4787 sayılı Kanun m.5) ortak çocukların anne ve baba yanındaki barınma ve yaşama koşullarını da değerlendirir içerikte sosyal inceleme raporu alınması ve tüm deliller birlikte değerlendirilip, ebeveynlerinden hangisi yanında kalmasının çocukların menfaatine olacağı tespit edilip sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ile yazılı şekilde karar verilmesi isabetli bulunmamıştır.”

anlamına geldiği belirtilmektedir.<sup>45</sup> Kanaatimizce çocuğun üstün yararı, kanunî temsilciye bundan daha büyük ödev yüklemektedir. Söz konusu ilke, çocuk bir yetişkin olsaydı kendisini gözetmeyeceği durumlarda dahi onun menfaatinin öncelenmesini gerektirir.

Çocuğun üstün yararının gözetilmesi anlamında CMUY m. 5/6'da yer alan “Şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin yaşı, olgunluğu, eğitimi, sosyal ve ekonomik durumu gibi belirgin farklılıklar, uzlaştırma sürecinde göz önüne alınır.” hükmünü isabetli bir düzenleme olarak vurgulamak gerekir. Genel olarak uzlaştırmanın tüm tarafları bakımından geçerli olan bu düzenleme, özellikle çocuk bakımından önem taşımaktadır. Bu bağlamda çocuğun yaşı ve olgunluğu ayrı ayrı dikkat edilmesi gereken hususlar olarak uygulayıcının karşına çıkacaktır. Gelişimin hızlı olduğu bu süreçte eğitim imkânları, çocuğun gelişimine uygun bir sosyal çevrede büyümesiyle uygun olmayan ortamlara maruz kalması, engellilik gibi birçok etmen, yetişkinlerdense çocuklar bakımından daha büyük önem arz eder. Bu bağlamda her çocuğun ihtiyacının birbirinden farklı olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır<sup>46</sup>. Bununla birlikte

---

<sup>45</sup> Yücel, Çocuğun Yüksek (Üstün) Yararı, 132ff.; Elçin Grassinger, Çocuğun Menfaati, 828; Özcan Büyüktanır, Çocuğun Kişilik Hakkı, 62; Yar. 2. HD, E.2016/19961 K.2017/1756, 21.02.2017: “Velayet düzenlemesinde; çocukla ana ve baba yararının çatışması halinde, çocuğun yararına üstünlük tanınması gereklidir. Çocuğun yararı ise; çocuğun bedensel, fikri ve ahlaki bakımdan en iyi şekilde gelişebilmesi ve böyle bir gelişmenin gerçekleştirilmesi için, çocuğa sosyal, ekonomik ve kültürel koşulların sağlanmış olmasıdır. Çocuğun bu konulardaki üstün yararını belirlerken; çocuk yetişkin biri olmuş olsaydı, kendisini ilgilendiren bir olayda, kendi yararı için ne gibi bir karar verebilecekti ise, çocuk için karar verme makamındaki kişinin de aynı yönde vermesi gereken karar; yani çocuğun farazi düşüncesi esas alınacaktır.”

<sup>46</sup> Kirsten Sandberg, “Children’s Right to Protection Under the CRC”, iç. *Human Rights in Child Protection Implications for Professional Practice and*

çocuğun ihtiyaçlarının sınıflandırılması ve somut olayda bunlardan birinin ağır basması veya bunlar arasında kurulacak dengenin tespiti açısından kanaatimizce yol gösterici olacaktır.

Doktrinde *Salter*'a göre çocukların menfaatleri, *Maslow'un İhtiyaçlar Piramidi*<sup>47</sup> uyarlanarak, menfaatin niteliğine göre "fizyolojik menfaatler", "psikolojik-duygusal menfaatler", "ilişkisel menfaatler", "bilişsel-gelişimsel menfaatler" şeklinde kategorize edilebileceği gibi "bugün odaklı menfaatler" ve "gelecek odaklı menfaatler" olarak da sınıflandırılabilir.<sup>48</sup> Yazara göre çocuğun hayatını idame ettirmesi için gereken ihtiyaçlarını ifade eden fizyolojik menfaatleri bugün odaklıyken güvende hissetme, acıdan kaçınma, dinlenme gibi psikolojik-duygusal menfaatler, aile ve arkadaşlarla kaliteli zaman geçirmek gibi ilişkisel menfaatler ile bilgi ve becerilerin gelişmesine yönelik tecrübeler dayanan bilişsel-gelişimsel menfaatler hem bugün hem de gelecek için önem arz eder<sup>49</sup>. Kanaatimizce bu sınıflandırma yalnızca çocuğun menfaatleri bakımından değil ihtiyaçları bakımından da geçerlidir. Böylece, çocuğun üstün yararına uygun adım tespit edilirken hem çocuğun ihtiyaçları hem de çocuğun menfaatleri sınıflandırılarak karar neticesinde elde edilmesi muhtemel menfaatlerin, çocuğun ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığı, çocuğun bugünü ve yarını da gözetilerek incelenmelidir. Nitekim aşağıda uzlaştırma sürecine ilişkin hukukî düzenlemeler bu bakış açısıyla değerlendirilecek

---

*Policy*, Editörler Asgeir Falch-Eriksen ve Elisabeth Backe-Hansen (Cham: Palgrave Macmillan, 2018), 32.

<sup>47</sup> İhtiyaçların niteliğine göre tasnifine ilişkin açıklamalar için bkz. Abraham H. Maslow, "A Theory of Human Motivation", *Psychological Review* 50, no 4 (1943): 370-396, 372-385.

<sup>48</sup> Erica K. Salter, "Deciding for a Child: a Comprehensive Analysis of the Best Interest Standard", *Theor Med Bioeth* 33, (2012): 179-198, 186ff.

<sup>49</sup> Salter, *Deciding For a Child*, 187.

olup kanunî temsilcinin ödevleri ve uygulayıcıların gözetmesi gereken hususlar da bu doğrultuda ele alınacaktır.

### C. Çocuğun Katılım Hakkı

Çocuğun korunması ihtiyacının yanında çocuğun kendisini ilgilendiren kararların alınma sürecine katılımının önemi uluslararası düzeyde kabul görmekte olup çocuğun korunması amacıyla karar alma yetkisi sorumluluk sahibi yetişkinlere bırakılmışsa da çocuğun kendisini ilgilendiren konulardaki karar alma süreçlerine dâhil olması bir hak olarak tanınmıştır.<sup>50</sup> Bu hak ile çocuk karar alma süreçlerine dâhil edilmekte ancak kararın sorumluluğu hâlen yetişkinlerin üzerinde bırakılmaktadır<sup>51</sup>.

Çocuğun karar alma süreçlerinin bir parçası olmasını ifade eden katılım hakkı<sup>52</sup> BMÇHS m. 12'de "*Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini özgürce ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özeni gösterilmek suretiyle tanurlar. Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır.*" ifadeleriyle öngörülmüştür. BMÇHS m. 12 hükmü, çocuğun ifade özgürlüğü ile ilgili olarak ailesindeki yetişkinlere, kendisi ile temasta bulunan öğretmenler, doktorlar gibi profesyonellere

---

<sup>50</sup> European Union Agency for Fundamental Rights, *Children's Rights and Justice Minimum Age Requirements in The EU* (2018), 5; krş ; Rumo- Jungo ve Spescha, *Kindeswohl*, 1106.

<sup>51</sup> Steward, *Child Participation*, 7.

<sup>52</sup> Bu hususta detaylı açıklamalar için bkz., Öcal Apaydın ve Hışım, *Katılım Hakkı*, 287; krş. Reyhani Yüksel, *Velayet Hakkı*, 95, Özdemir ve Ruhi, *Çocuk Hukuku*, 18.

ve adli ve idari makamlarda bulunan kimseler ile politikacılara çocuğun kendisi ve çevresini ilgilendiren hususlardaki görüşünü dinleme yükümlülüğü yüklemektedir. Ancak bu basit bir dinleme yükümlülüğü olmayıp çocuğun fikirlerinin ciddiye alınmasını gerektirir.<sup>53</sup> Hatta eğer çocuğun görüşleri doğrultusunda hareket edilmiyorsa imkân dâhilinde çocuğa bunun nedeni izah edilmelidir.<sup>54</sup> Çocuğun küçüklüğü, engelli oluşu veya başka bir hassas durumda bulunması onun üstün yararının gözetilmesi, ihtiyaçlarının belirlenmesi bakımından önem arz eder; ancak bu, çocuğun dinlenilme hakkından mahrum bırakılmasına yol açmamalıdır.<sup>55</sup>

Çocuğun karar alma süreçlerine katılmasını sağlamak, yalnızca çocuğun sürece dâhil olma arzusunu yerine getirmesine müsaade etmek değildir. Çocuğun bu süreci anlamasına, hak ve sorumluluklarının bilincine varmasına destek olunmalıdır. Hukukî bir sürece ilişkin olarak katılım hakkına sahip çocuğun mevcut hukukî uyumsuzluğun doğası, sürecin detayları ve olası sonuçlar konusunda bilgilendirilmesinin yanında sürece dâhil olan diğer kişilerin, özellikle psikologlar, ebeveynler, uzlaştırmacılar, hâkimler, savcılar, kâtipler, polisler ve diğer görevlilerin uymak zorunda olduğu gizlilik ilkesi başta, sürece dair tüm haklarının bilincinde olması sağlanmalı, çocuğa hakkını hangi yollarla arayabileceğine dair seçenekler gösterilmelidir<sup>56</sup>.

---

<sup>53</sup> Gerison Lansdown, *Can You Hear Me?: The Right of Young Children to Participate in Decisions Affecting Them* (The Hague: Bernard van Leer Foundation, 2005), 3.

<sup>54</sup> Lansdown, *Can You Hear Me*, 3

<sup>55</sup> Sandberg, *Children's Right*, 32.

<sup>56</sup> UNICEF, "Çocuk Dostu Hukuki Yardıma İlişkin Rehber İlkeler", iç. UNICEF Türkiye, 31-32, Erişim tarihi: Aralık 5, 2021, <https://www.unicef.org/turkey/raporlar/%C3%A7ocuk-dostu-hukuki-yard%C4%B1ma-ili%C5%9Fkin-rehber-ilkeler-2018>.

Çocuğun kendini ifade ediş tarzının yetişkinlerden farklı olacağı gözetilerek çocuğun sözlerinin doğru yorumlanması, çocuğun doğru anlaşılması da katılım hakkının kapsamındadır. Çocuğun kendisini ifade edebileceği güvenli bir ortamın sağlanması, çocuğun fikirlerine değer verildiğinin hissettirilmesi ve çocuğun kişisel durumuna uygun iletişim yöntemlerine başvurulması, çocuğun yetişkinlerden farklı olan zihin dünyasına ulaşılmasında kilit rol oynamaktadır.<sup>57</sup> UNICEF de velilerin çocukla kuracağı iletişimde çocuğa duygularını ifade etme olanağı tanıyan sorular sorulmasının, çocuğun sabırla dinlenilmesinin öneminin yanında çocukla resim yapmak ve hikâyeye okumanın etkili bir iletişim yöntemi olduğunu vurgulanmaktadır<sup>58</sup>. Çocukların dil kullanım alışkanlıklarının yetişkinlere göre farklılık arz ettiği, her çocuğun dil ve iletişim becerilerinin farklı olduğu, hatta aynı yaştaki çocuklar arasında dahi belirgin farklılıklar olduğu gözden kaçırılmamalıdır<sup>59</sup>. Örneğin, küçük yaştaki çocuklar, örtülü ve soyut ifadeleri anlamakta zorluk çekebilir, zamansal ve fiziksel ölçü birimlerini kavrayamayabilir, herkesin kendileri gibi düşünmesi ve hissetmesi gerektiği inancında olabilirler hatta bu daha ileriki yaşlardaki çocuklarda da rastlanabilir ve bu çocuklar kendilerinin küçümsendiği algısına karşı aşırı hassas olabilirler<sup>60</sup>. Bu tür hususlar ve her bir çocuğun kendi özellikleri

---

<sup>57</sup> Sultan Şahin ve Neriman Aral, "Aile İçi İletişim," *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi* 1, no. 3 (2012): 55-66, 62ff.

<sup>58</sup> UNICEF, "Velilere Çocukların Evde Eğitime Devamı için 5 Öneri: Velilere Destek Broşürü", iç. UNICEF Türkiye, §3, Erişim tarihi: Aralık 5, 2021, <https://www.unicef.org/turkey/raporlar/velilere-%C3%A7ocuklar%C4%B1n-evde-e%C4%9Fitime-devam%C4%B1-i%C3%A7in-5-%C3%B6neri>.

<sup>59</sup> UNICEF, *Çocuk Dostu*, 29.

<sup>60</sup> UNICEF, *Çocuk Dostu*, 29.

de gözetilerek çocuğun karar alma sürecine katılmaya büyük bir özenle hazırlanması gerekir.

Çocuğun kendini ifade edebilmesi ve karar alma süreçlerine katılması pek çok durumda çocuğun menfaatinidir. Kendisi hakkındaki kararlara katılan çocuk, kendisini gerek kendi kişisel yaşamındaki gerekse aktif bir vatandaş olarak toplum içerisindeki geleceğine hazırlayacak tecrübeler edinir, kendisinin ve başka çocukların istismar ve zorbalığa maruz kalmasının önüne geçer ve kendini doğru şekilde ifade edebilme olanağına sahip olur.<sup>61</sup> Bu yalnızca çocuklar lehine değil, yetişkinler lehine sonuçlar da doğurur. Yetişkinler de bu iletişim sayesinde çocukların ihtiyaçlarının farkına varırlar ve dünyayı onların bakış açısından da görme fırsatı yakalar.<sup>62</sup>

Çocuğun katılım hakkı, iç hukukta da yer bulmuştur. Kanunkoyucu, TMK m. 339/3'te yer alan "*ana ve baba, olgunluğu ölçüsünde çocuğa hayatını düzenleme olanağı tanır; önemli konularda olabildiğince onun düşüncesini göz önünde tutarlar.*" biçimindeki düzenlemesiyle ana ve babayı çocuğu ilgilendiren bir konuda karar alırken çocuğun da görüşünü almakla yükümlü tutmuştur. Bu bağlamda ayırt etme gücüne sahip çocuğun kendini ilgilendiren herhangi bir konuda karar alınacaksa çocuğun bu husustaki görüşlerine başvurulması gerekir. Ayrıca kendi görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuk görüşlerini özgürce ifade etme hakkına sahip olduğu gibi çocuğun ilgili konuda ifade ettiği görüşlere de çocuğun yaşı ve

---

<sup>61</sup> Steward, *Child Participation*, 7; Aile içinde kendini ifade etme, sorunlarını paylaşma olanağı bulan gençler diğer sorunlarını aşmanın yanında bağımlılıklarından kurtulmada da daha başarılıdır. Bkz. Şahin ve Aral, *Aile İçi İletişim*, 64.

<sup>62</sup> Steward, *Child Participation*, 7.

olgunluğu doğrultusunda önem atfedilmesi gerekmektedir.<sup>63</sup> Bahsedilen düzenlemeler göz önünde bulundurulduğunda ayırt etme gücüne sahip çocuğun kanunî temsilinin sınırlarını çocuğun üstün yararı ilkesi ve katılım hakkı çizer.<sup>64</sup>

## II. UZLAŞTIRMA SÜRECİ VE BU SÜREÇTE AYIRT ETME GÜCÜNE SAHİP ÇOCUĞUN KATILIM HAKKI VE KANUNİ TEMSİLİ

Uzlaştırma, fail ve mağdurun tarafsız ve bağımsız bir uzlaştırıcı önünde uyuşmazlıklarını müzakere ederek sonlandırmaya çalıştıkları alternatif bir çözüm yöntemidir. Bu kurumunun esası, Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK)<sup>65</sup> m. 253, 254 ve 255 hükümlerinde ve konuya ilişkin kapsamlı bir ikincil mevzuat niteliğindeki Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği<sup>66</sup> (CMUY) ile düzenlenmiştir. Bir muhakeme engeli olarak ceza muhakemesi kurumu ve cezai sorumluluğu bertaraf etmesi yönüyle ceza hukuku kurumu olan uzlaştırma, karma nitelikli bir hukukî kurumdur<sup>67</sup>. Buna karşılık, çocuğun katılım hakkı ve kanunî temsili, temel olarak medenî hukuka ait bir sorundur. Bu çerçevede, uzlaştırma sürecinin aşamaları

---

<sup>63</sup> Affolter-Fringeli ve Vogel, *Berner Kommentar*, Art. 304 Rn 14; Öcal Apaydın ve Hışım, *Katılım Hakkı*, 290; Reyhani Yüksel, *Velayet Hakkı*, 96, Dural, Öğüz ve Gümüş, *Aile Hukuku*, 348, Oğuzman, Seliçi ve Oktay Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 106; Dural ve Öğüz, *Kişiler Hukuku*, 87; Özdemir ve Ruhi, *Çocuk Hukuku*, 18.

<sup>64</sup> Affolter-Fringeli ve Vogel, *Berner Kommentar*, Art. 304 Rn. 49,50; Yücel, *Çocuğun Temsili*, 33; Yücel, *Çocuğun Yüksek (Üstün) Yararı*, 119; krş.Özcan Büyüktanır, *Çocuğun Kişilik Hakkı*, 53.

<sup>65</sup> Kanun Numarası: 5271, Kabul Tarihi: 4.12.2004, Resmî Gazete Tarihi: 17.12.2004, Resmî Gazete Sayısı: 25673.

<sup>66</sup> Resmî Gazete Tarihi: 05.08.2017 Resmî Gazete Sayısı: 30145.

<sup>67</sup> Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi*, 584ff.; Yıldırım, *Uzlaştırma*, 22; Yenisey ve Nuhoglu, *Ceza Muhakemesi*, 849-850; Akbulut ve Aksan, *Ceza Muhakemesi*, 30ff.; Uğur Aşkın, Veysel Topuz ve Burak Bilge, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2020), 67.



bağlamında çocuğun kanunî temsili ve katılım hakkı değerlendirilmeden önce uzlaştırma sürecinin bir bütün olarak özetlenmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Ardından uzlaştırmanın her bir aşamasının, çocuğun kanunî temsili ve katılım hakkı bakımından nitelik arz ettiği yönleri tespit edilerek, uygulamada karşılaşılabilecek sorunlara çözüm aranacaktır.

### A. Genel Olarak Uzlaştırma Süreci

Uzlaştırma süreci, soruşturma konusu olan bir suçun uzlaştırma kapsamında olması dolayısıyla gerekli koşulların var olduğunu tespit eden Cumhuriyet savcısının dosyayı uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısının yönetiminde olan uzlaştırma bürosuna göndermesi ve burada gerekli incelemeleri yapan uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısının talimatı doğrultusunda uzlaştırma bürosu tarafından bir veya birden fazla uzlaştırmacı görevlendirilmesi ile başlar. Uzlaştırmacı, uzlaştırma sürecini belirli bir sürede tamamlamakla görevli olup müzakerelerin yönetilmesi vazifesini ve buna bağlı olarak tarafları bilgilendirme, müzakerelerin güvenliğini gözetme gibi birtakım ödevler üstlenmektedir (CMUY m. 4/1-1, 5, 6 ve 29/5).

Tarafların sürece katılımı ise uzlaşma teklifi ile sağlanır. Teklifi sunmadan önce uzlaştırmacının taraflara ulaşip onları süreç hakkında bilgilendirmek suretiyle teklife hazırlaması gerekir (CMUY m. 5/5, 5/8). Usûlüne uygun olarak yapılan uzlaşma teklifinin kabulü ile sürece katılan taraflar arasındaki müzakerelerin yönetimi uzlaştırmacıya ait olup CMUY m. 6/1-a hükmünde uzlaştırmacı hakkında *“Görevini dürüstlük kuralları çerçevesinde bağımsız ve tarafsız olarak yerine getirir, tarafların ortak yararlarını gözetir, tarafların müzakerelerde yeterli ve eşit fırsatlara sahip olmasına özen gösterir”* ifadeleri yer almaktadır. Tarafsız ve bağımsız bir konumdaki uzlaştırmacıya, sürecin hukuka uygun biçimde yürütülmesi ile ilgili olarak, uzlaştırmacıdan sorumlu Cumhuriyet savcısı talimat verebilir (CMUY m. 31/2). Bu süreçte

taraflar arasında onarıcı adâletin tesisi amacına uygun bir iletişim sağlanır ve neticede gerçekleştirilmesi umulan uzlaşma anlaşmasına ilişkin görüşmeler gerçekleştirilir. Son aşamada müzakere neticesi, uzlaştırma raporu isimli bir belgeye bağlanır (CMUY m. 25). Taraflar anlaşma sağlanıncaya kadar, özgür irade ilkesinin bir gereği olarak, diledikleri zaman süreçten ayrılabilirler (CMUY m. 5/1). Ayrıca uzlaştırma müzakerelerine katılmaktan imtina eden taraf, süreçten ayrılmış sayılır (CMUY m. 31/1).

Uzlaştırma bir anlaşma ile neticelenmişse bu anlaşma, uzlaştırma raporuna derç edilir (CMUY m. 4/1-m). Uzlaştırmacı görevlendirilmeden önce veya uzlaşma teklifinin reddedilmesinden sonra, uzlaştırmacı tarafından yürütülen bir müzakere söz konusu olmaksızın, tarafların aralarında da anlaşması ve bunu uzlaşma belgesine bağlaması mümkündür (CMUY m. 4/1-n). CMK m. 253/19 gereği uzlaştırma raporu ve uzlaştırma belgesi, İcra ve İflas Kanunu (İİK)<sup>68</sup>'nin 38. maddesinde sayılan ilam niteliğindeki belge hükmündedir.<sup>69</sup>

Uzlaştırma sonucunda taraflar arasındaki uyuşmazlığın sadece ceza hukuku yönüyle değil bir bütün olarak çözüme kavuşması hedeflendiğinden<sup>70</sup> uzlaşmanın sağlanması hâlinde mağdur veya suçtan zarar gören, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açamaz; açılmış olan davadan feragat etmiş sayılır (CMK m. 253/19); ancak, kararlaştırılmış ise, edimi talep edebilir. Edim vadesinde yerine getirilirse soruşturma

---

<sup>68</sup> Kanun Numarası: 2004, Kabul Tarihi: 9.6.1932, Resmî Gazete Tarihi: 19.6.1932, Resmî Gazete Sayısı : 2128.

<sup>69</sup> Yener Ünver ve Hakan Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2019), 1844; Veli Özer Özbek, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), 876ff.; Güngör, *Uzlaştırma*, 270ff.

<sup>70</sup> Kaya ve Karabay, *Uzlaştırma*, 190; Yıldırım, *Uzlaştırma*, 22; Ertemür, *Uzlaştırma*, 24.

aşamasında kovuşturmayaya yer olmadığı kararı, kovuşturma aşamasında ise düşme kararı verilir.<sup>71</sup>

Edim vadesinde yerine getirilmezse ceza hukuku yaptırımlarının yanında edime ilişkin alacak da devam eder. Bu alacağın tahsiline ilişkin olarak, İİK m. 38'de sayılan ilam niteliğindeki belge hükmündeki uzlaştırma raporu veya belgesiyle ilamlı icra takibi yapılabilir.<sup>72</sup>

Kural uzlaştırmanın soruşturma aşamasında gerçekleştirilmesi olup istisnai hâllerde kovuşturma aşamasında da uzlaştırma yoluna gidilebilir. Bu hâlde dosyayı uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısına gönderecek olan mahkeme olduğu gibi uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesinin özgür irade ilkesine ve hukuka uygunluğu da yine mahkeme tarafından denetlenir (CMUY m. 22).

Uzlaştırma, suçu ceza yaptırımıyla karşılanacak bir ihlal olarak değil insanlar arasındaki ilişkileri bozan bir eylem olarak ele alır.<sup>73</sup> Onarıcı adâlet anlayışının gereklerinden biri de fail ile toplum arasındaki bozulan barışın yeniden tesisinin gözetilmesidir.<sup>74</sup> Bu bağlamda failin, özellikle de suça sürüklenen çocuğun, işlediği fiilin olumsuz sonuçlarıyla yüzleşerek bunların sorumluluğunu almak suretiyle topluma kazandırılması ve yeniden suç işleme ihtimâllerinin bertaraf

---

<sup>71</sup> Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Ceza Muhakemesi*, 876; Çetintürk, *Onarıcı Adalet*, 582; Aşık, *Uzlaştırma*, 100, 103.

<sup>72</sup> Hülya Tan, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), 100; Aşık, *Uzlaştırma*, 101; Ertemür, *Uzlaştırma*, 105.

<sup>73</sup> Değirmenci, *Onarıcı Adalet*, 74; Akbulut ve Aksan, *Ceza Muhakemesi*, 17; Ertemür, *Uzlaştırma*, 27.

<sup>74</sup> Uzlaştırma mağdurun zararının giderilmesi suretiyle mağdurun onarılmasından ibaret değil, toplum açısından da onarıcı olma niteliği arz eden bir kurumdur. Bkz. Yerdelen, Özbek, Altuntaş, Boz, Erdem ve Yılmaz, *Uzlaştırma*, 9; Çetintürk, *Onarıcı Adalet*, 13ff.

edilmesi gerekir.<sup>75</sup> Bu itibarla uzlaşma sağlanarak edimler ifa edilmiş dahi olsa Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK)<sup>76</sup> m. 5 çerçevesinde suça sürüklenen çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirler uygulanabilir.<sup>77</sup>

---

<sup>75</sup> Baytemir Kontacı, *Uzlaştırma*, 1734ff; Akbulut ve Aksan, *Ceza Muhakemesi*, 17; Kaya ve Karabay, *Uzlaştırma*, 33.

<sup>76</sup> Kanun Numarası: 5395, Kabul Tarihi: 3.7.2005, Resmî Gazete Tarihi: 15.7.2005, Resmî Gazete Sayısı: 25876.

<sup>77</sup> Tan, *Uzlaştırma*, 100; Kaya ve Karabay, *Uzlaştırma*, 157; Doktrinde bu tedbirlerin uygulanması için çocuk hâkimine başvurulmasının her bir somut olay bakımından Cumhuriyet savcısının takdirine bırakılmış olması eleştirilmektedir. Bkz. Baytemir Kontacı, *Uzlaştırma*, 1735; Çocuk Koruma Kanunu'nun "Koruyucu ve destekleyici tedbirler" başlıklı 5. maddesi şu şekildedir:

“(1) Koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir. Bunlardan;

a) Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye,

b) Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine,

c) Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine,

d) Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına,

e) Barınma tedbiri, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya,

Yönelik tedbirdir.

(2) Hakkında, birinci fıkranın (e) bendinde tanımlanan barınma tedbiri uygulanan kimselerin, talepleri hâlinde kimlikleri ve adresleri gizli tutulur.

## B. Uzlaştırma Teklifine Davet Ve Uzlaştırma Teklifi

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/4 hükmüne göre soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tabi olması ve kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunması hâlinde, dosya uzlaştırma bürosuna gönderilir ve ardından büro tarafından görevlendirilen uzlaştırmacının şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunması gerekir. Uzlaşma teklifinin kabulünden, CMUY m. 4/1-k hükmünde uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanunî temsilcisinin, kanun ve bahsi geçen yönetmelikteki usûl ve esaslara uygun olarak uzlaştırmacı tarafından anlaşılmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi süreci olarak tanımlanan uzlaştırma sürecine dâhil olma iradesi anlaşılır. Taraf, uzlaşma teklifini kabul etmekle, uzlaştırmacının yönetiminde ve gerekirse onun vasıtasıyla, sürecin karşı tarafıyla, uzlaştırma süreci içerisinde müzakerelere dâhil olma iradesini ortaya koymaktadır. Bu teklifin kabulü, uzlaşmanın sağlanması bakımından tarafları bağlayıcı değildir. Teklifi kabul etmelerine rağmen taraflar, diledikleri an uzlaştırma sürecinden ayrılabilirler. Öte yandan, uzlaşma teklifinin kabulü, CMK m. 253 ve CMUY m. 31 hükümleri başta olmak üzere mevzuatta detaylı olarak düzenlenmiş bir müzakere prosedürünün yürütülmesi ve bu süreç içerisinde uzlaştırmacının yönetici olarak konumu ve müzakerelerin gizliliği gibi birtakım kuralların kabulünü içerir. Bunun yanında CMK m. 253/21 hükmü çerçevesinde şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek uzlaştırma

---

(3) Tehlike altında bulunmadığının tespiti ya da tehlike altında bulunmakla birlikte veli veya vasisinin ya da bakım ve gözetiminden sorumlu kimsenin desteklenmesi suretiyle tehlikenin bertaraf edileceğinin anlaşılması hâlinde; çocuk, bu kişilere teslim edilir. Bu fıkranın uygulanmasında, çocuk hakkında birinci fıkrada belirtilen tedbirlerden birisine de karar verilebilir.”

bürosuna verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez.

Uzlaştırma süreci, her ne kadar kanun koyucu tarafından özel olarak düzenlenmiş olsa da uzlaşma teklifinin kime yapılacağı ve çocuğun bu süreçte katılım hakkı ve temsili ele alınması gereken hususlardır. Bu hususlar aşağıda uzlaştırma sürecini düzenleyen ceza muhakemesi kurallarının yanında ehliyete ilişkin genel kurallar bağlamında ele alınacaktır.

### **1. Teklifin Kime Yapılacağı Sorunu**

Uzlaştırma CMK ve CMUY ile ayrıntılı olarak düzenlenmiş bir süreç olduğundan bu sürece katılımı sağlayan irade beyanının koşullarını, öncelikle yine bu düzenlemelere ilişkin hükümlerde incelemek gerekir. Söz konusu irade beyanı, elbette ki uzlaştırmaya taraf olan kimselerce gerçekleştirilmelidir. Uzlaştırmanın tarafları, suçtan zarar gören ve mağdur ile sanık ve şüphelidir. Kural, uzlaştırma sürecine dâhil olmak hususunda bu kimselerin iradelerinin doğrudan aranmasıdır. Öyle ki uzlaştırma sürecine tarafların katıldığı an olan uzlaşma teklifi, kural olarak, tarafların vekil veya müdafilerine dahi yapılamaz.<sup>78</sup> Zira CMK m. 253/4 hükmünde uzlaştırmacının uzlaşma teklifinde bulunacağı kimseler, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören olarak sınırlı sayıda sayılmıştır.<sup>79</sup> Ancak aynı fıkrada bu kurala bir istisna getirilerek, şüphelinin, mağdurun veya

---

<sup>78</sup> Yerdelen, Özbek, Altuntaş Boz, Erdem ve Yılmaz, *Uzlaştırma*, 298; Mustafa Özen, *Uygulama Işığında Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2019), 111; Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği m. 29/2 söz konusu düzenlemenin istisnasını oluşturmaktadır. Özel hukuk tüzel kişilerinin vekillerine uzlaşma teklifi yapılabilir. Bkz. Mustafa Aydın Aşık, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), 81; Özgenç, *Uzlaşma*, 68,

<sup>79</sup> Akbulut ve Aksan, *Ceza Muhakemesi*, 160; Yerdelen, Özbek, Altuntaş, Boz, Erdem ve Yılmaz, *Uzlaştırma*, 298; Krş. Güngör, *Uzlaştırma*, 233.

suçtan zarar görenin reşit olmaması hâlinde uzlaşma teklifinin kanunî temsilcilerine yapılacağı hüküm altına alınmıştır.<sup>80</sup>

Kanun koyucu, uzlaşma teklifinin kabulü veya reddi konusundaki kararı, reşit olmayan kişinin kanunî temsilcisine bırakmıştır.<sup>81</sup> Dolayısıyla uzlaşma teklifi, reşit olmayan kimseye

---

<sup>80</sup> *Yerdelen ve diğerleri*, kanunda sadece reşit olmamaktan bahsedilmiş olmasını, kanunî temsilci atanmasını gerektiren hallerin rüşt ile sınırlı olmadığından bahisle eleştirmekte ancak fiil ehliyetine sahip olmayanların tüm hukukî işlemlerini ancak kanunî temsilcileri vasıtasıyla gerçekleştirilebileceği ve dolayısıyla medeni hukukun genel kurallarının meseleye çözüm getirdiği görüşünü dile getirmektedir. Yazarların, fiil ehliyetine sahip olmayan kişilerin tüm hukukî işlemlerini ancak kanunî temsilcileri vasıtasıyla gerçekleştirilebileceğine dair görüşüne katılmamaktayız. Kanaatimizce CMK m. 253/4 hükmü gereği genel kural, uzlaşma teklifinin kişinin kendisine yapılması olup reşit olmayan sınırlı ehliyetsizler bakımından ise teklifin kanunî temsilciye yapılması istisna olarak öngörülmüştür. Reşit olmayanlar dışındaki sınırlı ehliyetsizler ise CMK m. 253/4'te yer alan istisnanın kapsamına dâhil değildir. Öte yandan, söz konusu teklifin kime yapılacağı CMK ile düzenlenmeseydi de sorunun çözümü ehliyetle ilişkin genel kurallara bırakılmış olsaydı dahi yazarların ileri sürdüğü neticeye, tam ehliyetsizler bakımından ulaşmak mümkün olsa da, sınırlı ehliyetsizler yönünden varılmazdı. Zira genel ehliyet kuralları bağlamında, ayırt etme gücüne sahip bir kısıtlının, bir sözleşme hakkında kendisini bağlayıcı olmayan bir görüşme yapması hatta kendisine sıkı sıkıya bağlı bir edimi konu alan veya kendisini borç altına sokmayan bir sözleşmeye taraf olması kanunî temsilcisinin katılımını gerektirmez. Yazarların bahsi geçen görüşleri için bkz. *Yerdelen, Özbek, Altuntaş, Boz, Erdem ve Yılmaz, Uzlaştırma*, 295-297.

<sup>81</sup> *Erdem ve diğerleri*, uzlaştırmacıların uygulamada devlete ait kurumlarda kalan çocukların kanunî temsilcilerine ulaşmak yerine bu kurumların yöneticilerine teklif formlarını sunduğu tespit etmiştir ve bu uygulamanın hukuka uygun olmadığını isabetli olarak değerlendirmiştir. Bkz. *Mustafa Ruhan Erdem, Ferda Eser, ve Pakize Pelin Özşahinli, 100 Soruda Uzlaştırma: Uzlaştırmacının El Kitabı* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017), 328.

yapılamaz.<sup>82</sup> Kanunda geçen “reşit<sup>83</sup>” ifadesini TMK anlamında erginlik olarak değerlendirmek gerekir.<sup>84</sup> Mülga Medeni Kanun döneminde ergin ifadesine karşılık gelen “rüşt” doktrinde, fiil ehliyetinin olumlu şartlarından biri olan, belirli bir yaş düzeyine erişmek olarak tanımlanmış, başka bir ifadeyle “reşit olmak” ifadesinden belirli bir yaşa erişmiş olmak anlaşılmalıdır. TMK m. 11/1 anlamında reşit, ergin olma, 18 yaşın doldurulması ile gerçekleşmektedir. Bununla birlikte çocuğun evlenme yoluyla ergin olması ya da mahkeme kararıyla ergin kılınması da mümkündür (TMK m. 11/2, 12). Bu hâllerde de uzlaşma teklifi, 18 yaşını doldurmamış olmakla birlikte ergin olan çocuk tarafından kabul veya reddedilebilecektir.

Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği, kendisine teklif yapılabilecek kimselere ilişkin olarak kanundan daha farklı bir düzenleme getirmiştir. Buna göre, CMUY m. 29/1 hükmünde ise teklifin kanunî temsilciye yapılacağı hâller “... Şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin reşit olmaması ya da kısıtlı olması hâli ile mağdur veya suçtan zarar görenin ayırt etme gücü bulunmaması durumunda, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır.” ifadesiyle genişletilmiştir; CMUY m. 29/2’de ise müşterinin veya suçtan zarar görenin özel hukuk tüzel kişisi olması hâlinde vekâletnamede özel yetki var ise vekile de uzlaşma teklifinde bulunulabilmesine imkân tanınmıştır. Görüleceği üzere, kanunda reşit olan ve olmayan sınırlı ehliyetsizlere ilişkin ayırım, CMUY m. 29/1 hükmü ile giderilmeye çalışılmıştır. Doktrinde bazı yazarlarca, kanunun

---

<sup>82</sup> Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi*, 1839; Ekici Şahin ve Yemenici, *6763 Sayılı Kanunla*, 485; Tan, *Uzlaştırma*, 79.

<sup>83</sup> Söz konusu tanım için bkz. Jale Akipek ve Turgut Akıntürk, *Türk Medeni Hukuku: Şahsın Hukuku*, Cilt I-Cüz II (Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1996), 63.

<sup>84</sup> Yerdelen, Özbek, Altuntaş Boz, Erdem ve Yılmaz, *Uzlaştırma*, 297; Akbulut ve Aksan, *Ceza Muhakemesi*, 70; Tan, *Uzlaştırma*, 79.



reşit olmayanların durumunu düzenlemekle yetinip kısıtlılar ve ayırt etme gücünden yoksunlardan bahsetmemesinden kaynaklanan eksikliğin CMUY m. 29/1 hükmü ile giderildiği savunulmaktadır.<sup>85</sup> Yürürlükteki mevzuat bakımından reşit olsun veya olmasın sınırlı ehliyetlilerin tamamının kanunî temsilcisine yapılması gerektiği doktrinde belirtilmekte olup uygulama da bu yöndedir.<sup>86</sup> Fiil ehliyetinin sınırlarına ilişkin böyle bir düzenlemenin yönetmelikle değil kanunla yapılması gerekli olduğundan söz konusu hükmün kanunî bir düzenlemeye dönüşmesine ihtiyaç bulunduğu kanaatindeyiz.

Taraflardan birinin kendisine kanunî temsilci atanması gerektiği hâlde bu kimsenin kanunî temsilcisi bulunmuyorsa, öncelikle kanunî temsilci atanması için girişimde bulunulmalıdır. Uzlaştırmacı, durumu fark etmişse uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı ile görüşerek sulh hukuk mahkemesine bildirimde bulunulmasını temin etmeli ve süreci sulh hukuk mahkemesinin kararı doğrultusunda sürdürmelidir.<sup>87</sup> Bir kanunî temsilci var ancak tüm çabalara rağmen kendisine ulaşmak mümkün değilse kayyım atanması için gerekli işlemler başlatılması gerektiği doktrinde ileri sürülmektedir.<sup>88</sup> Nitekim TMK m. 426/1 b.3'te kanunî temsilcinin görevini yerine getirmesine bir engel varsa kayyım atanması gerektiği öngörülmüştür. Fakat bu noktada CMK m. 253/6 hükmü de göz ardı edilmemelidir. Buna göre, adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanunî temsilcisine ulaşamaması hâlinde CMK m. 253/6 gereğince

---

<sup>85</sup> Değirmenci, *Onarıcı Adalet*, 217, 242; Ekici Şahin ve Yemenici, *6763 Sayılı Kanunla*, 486.

<sup>86</sup> Uzlaşma teklifinin sadece reşit olmayanlar bakımından değil kısıtlılar bakımından da kanunî temsilciye yapılacağı yönünde bkz. Aşık, *Uzlaştırma*, 81; Yıldırım, *Uzlaştırma*, 11ff.

<sup>87</sup> Akbulut ve Aksan, *Ceza Muhakemesi*, 172.

<sup>88</sup> Erdem, Eser ve Özşahinli, *100 Soruda Uzlaştırma*, 328.

uzlaştırma süreci sonlandırılmalı, diğer durumlarda TMK m. 426/1-3. hükmünün koşullarının oluşup oluşmadığı değerlendirilmelidir.

Uzlaştırıcı, süreci yürüteceği dosyada bir kanunî temsilci olduğunu fark etmesi hâlinde mutlaka kanunî temsilci ile temsil olunan arasında bir menfaat çatışması olup olmadığına dikkat etmelidir. TMK m. 426/1-2. hükmü, böyle bir durumda menfaat çatışmasını çözenin yolunun kayyım atanması olduğunu hükme bağlamakta olup eğer velâyet veya vesayet altında bulunan kimse ile kanunî temsilcisi aynı dosyada şüpheli, sanık, suçtan zarar gören veya mağdur olarak bulunuyorsa uzlaştırıcı, uzlaşma teklifi yapmak yerine önce kayyım atanmasını sağlamalıdır.<sup>89</sup> TMK m. 426 hükmüne göre atanan kayyım, çocuğun hâlihazırdaki kanunî temsilcisine ikame olarak menfaat çatışmasının söz konusu olduğu işlemi gerçekleştirir.<sup>90</sup> Dolayısıyla, mevcut kanunî temsilci ve çocuk arasında menfaat çatışmasının bulunması hâlinde uzlaşma teklifi atanan kayyıma yapılır.

Kanaatimizce kanunî temsilci ile temsil olunan çocuğun aynı dosyada mağdur olması hâlinde dahi menfaat çatışması söz konusudur. Zira kanunî temsilcinin kendi menfaatini gözeterek gerçekleştireceği müzakerede velâyeti altında bulunan kimsenin

---

<sup>89</sup> Yerdelen, Özbek, Altuntaş, Boz, Erdem ve Yılmaz, *Uzlaştırma*, 260; Erdem, Eser ve Özşahinli, *100 Soruda Uzlaştırma*, 327; Sertaç Işıka, "Uzlaştırma Sürecinde Suça Sürüklenen Çocuklara İlişkin Bazı Sorun ve Değerlendirmeler," *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 151 (2020), 61-84, 71; Özgenç *Uzlaşma*, 68; Vesayet bakımından incelendiğinde, vesayet altındaki kişi ile vasi arasında sözleşme yapılması vesayet makamının izninden sonra denetim makamının da iznine bağlıdır (TMK 463/1-7.). Kanunî temsilci ile menfaat çatışması halinde kayyım atanmasını öngören TMK m. 426/1-2. hükmü vesayet bakımından da geçerlidir.

<sup>90</sup> Cengiz Otacı, "Ceza Yargılamasında Mağdura Kayyım Atanması," *Terazi Hukuk Dergisi* 6 no. 53, (2011): 67-76, 68.

menfaatini göz ardı etmesi mümkündür ve daha kötüsü kanunî temsilci, çocuk adına söz söyleme hakkını kendi menfaati amacıyla kötüye kullanabilir.

Kanunî temsilci olarak çocuğu birlikte temsil eden ana ve babadan sadece biriyle çocuk arasında menfaat çatışması söz konusu ise bu durumda da kayyım atanması gerekir gerekmediği hususu önem arz etmektedir. Doktrinde çocuk ile arasında menfaat çatışması bulunan ana ya da baba bakımından temsil yetkisinin sona ereceği, çocuk ile arasında menfaat çatışması bulunmayan kanunî temsilcinin çocuğu o işte tek başına temsil edeceği savunulmaktadır<sup>91</sup>. Bununla birlikte çocuğu temsil edecek ana ya da baba, menfaat çatışması sebebiyle temsil yetkisi alınan ana ya da baba ile yakın ilişkisi dolayısıyla çocuğun menfaatini yeterince gözetemeyecek durumda ise o zaman söz konusu kanunî temsilci bakımından da dolaylı menfaat çatışması bulunduğu kabul edilerek çocuğa kayyım atanması gerektiği doktrinde bazı yazarlarca belirtilmektedir.<sup>92</sup> Kanaatimizce uzlaştırma süreci bakımından eğer ana ya da babadan biriyle çocuk arasında menfaat çatışması söz konusu ise çocukla diğer eş arasında da menfaat çatışmasının olma ihtimâli, her somut olay bakımından ayrıca değerlendirilmeli ve her zaman bu ihtimâl, göz önünde bulundurulmalıdır. Kanunî temsilci olan ana ve babanın boşanma sonrasında ortak velâyete sahip olmaları hâlinde, çocuk ile doğrudan menfaat çatışması olmayan eş arasında da menfaat çatışması olduğunu söylemek, hâlihazırda evlilik birliği içerisindeki eşlere kıyasla daha zordur. Nitekim hâlihazırda evlilik birliği içerisindeki eşler arasında, evlilik birliği nedeniyle daha yakın bir ilişki vardır.

---

<sup>91</sup> Yücel, Çocuğun Temsili, 57, krş. Otacı, Kayyım Atanması, 69; Öztan, *Aile Hukuku*, 1128-1129.

<sup>92</sup> Yücel, Çocuğun Temsili, 57, krş. Otacı, Kayyım Atanması, 69.

Onarıcı adâletin gereği olarak uzlaştırmadan, mağdurun zararının giderilmesi beklenmekte olup bu zarar, maddî veya manevî olabilir<sup>93</sup>. Özellikle şerefe karşı suçlar ve özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar gibi kişinin manevî bütünlüğünün ihlal edildiği bir suçun söz konusu olması dolayısıyla, mağdur çocuğun yalnızca manevî zararının bulunması veya maddî zararıyla beraber manevî zararının da bulunması hâlinde, bir kanunî temsilci bulunmasına rağmen teklifin kime yapılacağı ele alınması gereken bir sorundur. Zira bahsedilen suçlara ilişkin uzlaşma neticesinde feragat edilmiş olacak tazminat, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olan manevî tazminat hakkı olup<sup>94</sup> kanunî temsilcisinin ayırt etme gücüne sahip çocuk adına böyle bir işlemi tek başına yapıp yapamayacağı incelenmelidir. Kanun ve yönetmelikteki teklifin kanunî temsilciye yapılmasını gerektiren açık hükümler dolayısıyla uzlaşma neticesinde kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktan feragat söz konusu olacak olsa dahi teklifin çocuğa yöneltilmesi mümkün değildir.<sup>95</sup> Bu düzenleme, bir kez suçun mağduru olmuş çocuğu ikinci defa mağdur edebilecek niteliktedir. Zira hakarete uğramış çocuk için söz konusu fiilin kendi iradesi dışında bir edim karşılığı pazarlık konusu yapılması, belki de suç fiilinden bile daha yıkıcı olabilir. Nitekim cinsel suçlar şikâyete tabi olsalar dahi uzlaştırmanın kapsamı dışında

---

<sup>93</sup> Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi*, 590; Kaya ve Karabay, *Uzlaştırma*, 21; Akbulut ve Aksan, *Ceza Muhakemesi*, 228ff.

<sup>94</sup> Oğuz Sadık Aydos, "Basın Yoluyla Kişilik Hakları İhlallerinde Manevî Tazminat", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 16, no.2 (2012): 1-36, 27; Ayırt etme gücüne sahip çocuğun manevi zararının tazminini kendisinin talep edebileceği yönünde bkz. Oğuzman, Seliçi ve Oktay Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 101, 253; Özcan Büyüktanır, *Çocuğun Kişilik Hakkı*, 239.

<sup>95</sup> Kanunî temsilcinin böyle bir durumda, ayırt etme gücüne sahip çocuğun katılımı olmaksızın, uzlaştırma raporunu veya uzlaşma belgesini imzalamak suretiyle uzlaşma sağlayıp sağlayamayacağı sorunu ileride müzakere ve anlaşmanın sağlanması aşamalarında tartışılacaktır.

bırakılarak mağdurun cinsel dokunulmazlığının herhangi bir edim karşılığında pazarlık konusu olmasının önü kanaatimizce de isabetli olarak kesilmiştir.<sup>96</sup> Bu noktada da manevî zararın söz konusu olması hâlinde ayırt etme gücüne sahip çocuğa öncelik tanıyan bir kanunî düzenlemenin yerinde olacağı kanaatindeyiz.

## 2. Uzlaştırma Teklifine Davet Aşamasında Çocuğun Katılımı ve Kanunî Temsili

Uzlaştırma, tarafların özgür iradelerine dayanır (CMUY m. 5/I). Onarıcı adâletin tecellisi için tarafların özgür iradesi, uzlaştırma sürecinin her aşamasında bulunmalıdır. Bu iradenin oluşabilmesi için öncelikle tarafların uzlaştırma süreci, süreçteki iş ve işlemler ile uzlaşmanın sağlanması veya sağlanmamasının anlam ve sonuçları hakkında uzlaştırmacı tarafından aydınlatılmaları gerekir.<sup>97</sup>

Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği m. 29/7'de yer alan *"Uzlaşma teklifinde bulunmak için çağrı; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle de yapılabilir. Ancak, bu çağrı uzlaşma teklifi anlamına gelmez."* hükmünde uzlaşma teklifi öncesinde uzlaştırmacının tarafları uzlaşma teklifine davet etmesinden söz edilmiştir. Uzlaşma teklifi yapılmadan önce uzlaştırmacıdan taraflara telefon, e-posta ve sair iletişim araçlarıyla ulaşıp onlara kendisini tanıtmaması ve uzlaştırma süreci ile ilgili genel bir bilgi vermesi beklenmektedir. Uzlaşma teklifini yapmadan önce, teklifin anlam ve sonuçlarını taraflara bildirmesi, tarafların varsa sürece

<sup>96</sup> Söz konusu hususun özellikle çocuk bakımından önem taşıdığı hakkında bkz. Yerdelen, Özbek, Altuntaş, Boz, Erdem ve Yılmaz, *Uzlaştırma*, 153.

<sup>97</sup> Uğur Eriş, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırma Eğitimi," *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no.137 (2018): 241-271, 248; Tan, *Uzlaştırma*, 53; Akbulut ve Aksan. *Ceza Muhakemesi*, 49ff.; Güngör, *Uzlaştırma*, 96ff.

ilişkin sorularını cevaplama uzlaştırmacının görevlerindedir.<sup>98</sup> Ayrıca CMUY ekinde yer alan teklif formu üzerinde uzlaştırmaya ilişkin birtakım açıklamalar yer alsa da bu, uzlaştırmacıyı tarafların bilgilendirilmesi ödevinden kurtarmaz.<sup>99</sup> Kanaatimizce uzlaştırmacı, bu açıklamaları taraflara okumakla da yetinemez. Uzlaştırmacının, CMUY m. 5/6 hükmünü de gözeterek, tarafların yaşı, olgunluğu, eğitimi, sosyal ve ekonomik durumu gibi belirgin farklılıkları hesaba katmak suretiyle konuyu onların anlayabileceği biçimde sunması ve meselenin anlaşıldığından emin olması gerekir.

Her ne kadar uzlaşma teklifi kanunî temsilciye yapılacağından teklife davet aşamasında yalnızca kanunî temsilcinin muhatap alınması gerektiği sonucu çıkarılabilirse de tarafların uzlaştırma sürecinden haberdar edildiği ve sürece ilişkin bilgilendirmenin gerçekleştiği bu aşamada çocuğun varlığı inkâr edilemez. Çocuğun sürece bizzat katılımı, onarıcı adâletin bir gereği olup sürece katılım hakkı bulunan ayırt etme gücüne sahip çocuğun uzlaştırma süreci ve uzlaşp uzlaşmamanın anlam ve sonuçları konusunda eksiksiz biçimde bilgilendirilmesi, özgür iradesinin tecellisi açısından bir zorunluluktur. Zira ifade edildiği üzere, hem BMÇHS' de hem de TMK m. 339 hükmünde çocuğun katılım hakkı çerçevesinde görüşlerini özgürce ifade etme hakkı vardır.<sup>100</sup> Ayrıca

---

<sup>98</sup> Uzlaştırmacının taraflara vermesi gereken bilgilerin içeriği ve bilgilendirmeye ilişkin hususlar için bkz. Yerdelen, Özbek, Altuntaş, Boz, Erdem ve Yılmaz, *Uzlaştırma*, 134-137; Uzlaştırmacı asgarî olarak, teklif formunun üzerinde yer alan bilgileri, taraflara açıklamalıdır. Bkz. Kaya ve Karabay, *Uzlaştırma*, 141; Uzlaştırmacı tarafları bilgilendirirken şüpheli veya sanığı uzlaşmaması hâlinde alabileceği muhtemel ceza ve mağdur veya suçtan zarar göreni yaşayabileceği mağduriyet ile tehdit etmekten kaçınmalıdır. Bkz. Aşık, *Uzlaştırma*, 83.

<sup>99</sup> Yerdelen, Özbek, Altuntaş, Boz, Erdem ve Yılmaz, *Uzlaştırma*, 136ff.

<sup>100</sup> Öcal Apaydın ve Hışım, *Katılım Hakkı*, 291; Reyhani Yüksel, *Velayet Hakkı*, 95; Dural ve Öğüz, *Kişiler Hukuku*, 87; Oğuzman, Seliçi ve Oktay Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 106.

belirtilmelidir ki, CMK m. 253/4 ve CMUY 29/1 hükümlerinde bizzat kanunî temsilciyle yürütülmesi öngörülen işlem uzlaştırma teklifinden ibarettir. Uzlaştırma sürecinin diğer aşamalarında, ileride de ifade edeceğimiz üzere, çocuğun katılımı engellenmemiştir. Bilakis, çocuğun sürece katılımı hukuk düzenince gerekli görülmekte hatta çocuğun tek başına yapabileceği işlemlerle sınırlı olması kaydıyla geri kalan süreci bizzat yürütüp uzlaşma anlaşmasını imzalamasına cevaz verilmektedir.

Çocuğun görüşlerini özgürce ifade edebilmesi için öncelikle kendisini ilgilendiren konu hakkında görüşünü almakla yükümlü kişiler tarafından bilgilendirilmesi şarttır<sup>101</sup>. Şüphesiz ana ve baba, kanunen temsil ettiği çocuğu bu hususlarda bilgilendirmekle yükümlüdür. Fakat uzlaştırmacı, bu sıfatı taşımak için kanunun ve yönetmeliğin aradığı nitelikleri haiz, uzlaştırma konusunda mevzuatta zorunlu tutulan eğitimleri almış ve sınavda başarılı olmuş kimse olarak uzlaştırma gibi teknik bir konuda ana ve babadan veya vasiden çok daha yetkin olduğu gibi sürece katılan herkese gerekli bilgilendirmeyi yapmakla da yükümlüdür. Kaldı ki uzlaştırmacının görevini kısmen ya da tamamen bir başka uzlaştırmacıya veya üçüncü bir kimseye yaptırması mümkün değildir (CMUY m. 7/11). Bu yasağa çocuğu bilgilendirme işini kanunî temsilciye bırakmak da dâhildir.

### **3. Uzlaştırma Teklifi Aşamasında Çocuğun Katılımı ve Kanunî Temsili**

Ayırt etme gücüne sahip çocuk kanunî temsilcilerin icazeti bulursa dahi reşit olmadığından onun uzlaşma teklifini cevaplandırması geçerli olmaz. Zira kanun gereği teklifin doğrudan kanunî temsilcilere yapılması gerekir.

---

<sup>101</sup> Serozan, *Çocuk Hukuku*,70;

Türk Medeni Kanunu m. 336/1 hükmüne göre evliliğin devamı süresince ana ve baba velâyet hakkını birlikte kullanırlar. Dolayısıyla uzlaşma teklifi, velâyet hakkına ana ve baba birlikte sahipse her ikisine birden yapılmalıdır.<sup>102</sup> Ana ve babanın velâyet yetkisini birlikte kullanmaları hâlinde teklif formu ana ve babanın her ikisine de imzalatılmalı, teklif tebliğ edilecekse ana ve baba aynı konutta yaşasalar dahi her birine tebligat çıkarılmalıdır.<sup>103</sup>

Öte yandan uzlaşma teklifinin kanunî temsilciye sunulmasını öngören bu kanunî düzenleme, doktrinde çeşitli yönlerden eleştirilmektedir. Bir görüşe göre uzlaşma teklifinin kanunî temsilcilere yapılması kuralı, çocuğu uzlaştırma sürecinin dışına itmemektedir. Bu görüşteki yazarlara göre müzakerelerin her aşamasında çocuğun görüşüne başvurmak gerekir.<sup>104</sup> *Akbulut ve Aksan* ise suç dolayısıyla ceza infaz kurumuna konulabilen çocuğun, uzlaşma teklifinde muhatap kabul edilmemesini bir çelişki olarak değerlendirmiş ve çocuğu geri planda bırakarak tek başına kanunî temsilcinin iradesini esas alan kanunî düzenlemenin toplumsal barışı değil mağdurun zararının tazminini sağlamayı amaçlayan bir bakış açısının ürünü olduğunu savunmuştur.<sup>105</sup> *Değirmenci*, kanun koyucunun çocuğu aradan çıkartarak kanunî temsilcinin iradesini tek başına esas alan düzenlemesinin arkasında uzlaşma neticesinde uzlaşan mağdur veya suçtan zarar görenin suçtan kaynaklanan tazminat davası açamamasını ve bunlara ilişkin açılmış bulunan davalardan feragat etmiş sayılmasını öngören

---

<sup>102</sup> Işıka, *Uzlaştırma Sürecinde*, 70, Özgenç, *Uzlaşma*, 66,

<sup>103</sup> Krş. Işıka, *Uzlaştırma Sürecinde*, 70,

<sup>104</sup> Aşık, *Uzlaştırma*, 81; Ekici Şahin ve Yemenici, *6763 Sayılı Kanunla*, 486, Işıka, *Uzlaştırma Sürecinde*, 70.

<sup>105</sup> Akbulut ve Aksan. *Ceza Muhakemesi*, 165, 172.



CMK m. 253/19 hükmünün bulunduğunu tespit etmiştir.<sup>106</sup> Oysaki onarıcı adâlet ile amaçlanan neticelere erişmek için suçun etkileri üzerinde durmak, zararın tazmininden önce gelmelidir.<sup>107</sup> *Ekici-Şahin ve Yemenici*, küçüğün iradesi yerine kanunî temsilcinin küçüğün menfaatini gözeten iradesinin üstün tutulmasının, uzlaştırmanın sonuçları da gözetildiğinde yerinde olduğu kanaatindedir.<sup>108</sup>

Adalet Bakanlığı Kanun İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı'nda ise "CMK m. 253/4'te şüphelinin reşit olmaması hâlinde, uzlaşma teklifinin kanunî temsilcilerine yapılması öngörülmüşse de, edimin konusu kendisini maddî bir yükümlülük altına sokmayacak, özür dilemeyle ifa edilebilecek bir edim ise, reşit (ergin) olmayıp ayırt etme gücüne sahip suça sürüklenen çocuğa uzlaşma teklifi yapılabileceğinin ve çocuğun uzlaşma önerisini kabul etmesi hâlinde uzlaşmanın gerçekleşmiş sayılacağı kabulü uygun olur. Her ne kadar Türk Medenî Kanunu'nun 16. maddesinde, "Ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar, yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça, kendi işlemleriyle borç altına giremezler" denilmekte ise de, aynı maddenin son cümlesinde, "karşılıksız kazanmada ve kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmada bu rıza gerekli değildir" hükmü mevcuttur. Özür dilenmesiyle maddî bir yükümlülük altına girmeden, uzlaşma sonucunda "kovuşturmaya yer olmadığı" kararı verilmesi ve artık soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaması, açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılması (CMK m. 253/19, CMUY m. 7, 6), suça sürüklenen (şüpheli-sanık) çocuk için bir kazanımdır.<sup>109</sup>"

<sup>106</sup> Değirmenci, *Onarıcı Adalet*, 245. Aynı kanaatte bkz, Özgenç, *Uzlaşma*, 62,

<sup>107</sup> Püren Akçay, "Onarıcı Adalet Modeli Çerçevesinde Uzlaştırma ve Çocuk Mahkemelerinde Uygulanması," *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, no. 9 (2011): 129 – 144, 139.

<sup>108</sup> Ekici Şahin ve Yemenici, *6763 Sayılı Kanunla*, 485.

<sup>109</sup> Mustafa Serdar Özbek, "Soruşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü," iç. *Uzlaştırma Eğitim Kitabı*, Editörler Mustafa Serdar Özbek, Orhan Cüni ve

ifadelerine yer verilmektedir. Doktrinde benzer bir durum, hükümlülük dolayısıyla kısıtlanan kimse bağlamında ele alınmıştır. Uzlaşma teklifinin hükümlünün vasisine yapılması gerektiği ancak kısıtlıyı maddî bir edim içerisine sokmayan bir özür dilemenin edim olarak kararlaştırıldığı ya da edimsiz bir uzlaştırmanın söz konusu olduğu durumlarda uzlaşma teklifinin vasi yerine doğrudan hükümlüye yapılabileceği, müzakerelerin de onunla gerçekleştirileceği görüşü belirtilmiştir.<sup>110</sup> Kanaatimizce, uzlaşma teklifi sırasında edimin ne olacağı belirli olamayacağından maddî bir edim içermeyen veya edimsiz uzlaşmanın söz konusu olup olmadığına göre kime teklif yapılacağı belirlenmesi mümkün değildir.

Esasen uzlaşma teklifinin kabul edilmiş sayılması için teklif formunda kanunî temsilcinin imzasının bulunması gerekli ve yeterlidir. Reşit olmayanın veya tam ehliyetsizin imzasına gerek bulunmamaktadır. Ancak kanaatimizce, onarıcı adâlet anlayışının ürünü olan uzlaştırma kurumunda özellikle suça sürüklenen çocuğun, işlediği fiilin doğurduğu mağduriyetle yüzleşmesi veya mağdurun fail tarafından doğrudan doğruya tatmin edilebilmesi ve taraflar arasında sağlıklı iletişimin tesisi açısından kanunî temsilci tarafından temsil olunan kimselerin, imkânlar ölçüsünde sürece dâhil edilmesi<sup>111</sup>, bunun da en başta teklif aşamasında sürece katılıp katılmama yönünde iradesini

---

Merve Özcan (Ankara: Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayını, 2018), 85.

<sup>110</sup> Aşkın, Topuz ve Bilge, *Uzlaştırma*, 141, 235. dn.

<sup>111</sup> Doktrinde aksi görüşe göre uzlaştırma bu amaca hizmet etmek bir yana çocuklar bakımından tamamen mevzuattan çıkarılmalıdır. Bu görüşe göre uzlaştırma kurumuyla devlet, çocuğu topluma kazandırmak yerine pazarlık masasına oturtmaktadır. Bkz. Bahri Öztürk, Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Özge Sırma Gezer, Yasemin F. Saygılar Kırıt, Esra Alan Akcan, Özdem Özyayın, Efser Erden Tütüncü, Derya Altınok Villemin, Mehmet Can Tok, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), 68.

ortaya koyabilme fırsatı tanınarak gerçekleştirilmesi isabetli olacaktır. Belirtilmelidir ki açık kanun hükmü karşısında, reşit olmayanın imzası ancak sembolik bir değer taşıyacaktır. Bu sembolik imza, toplumsal barışın sağlanması yönünde<sup>112</sup> özellikle çocuk yaştaki kimselerin sorumluluk almaları ve toplumun bir parçası olarak kazanılmaları yönünde ilk basamak teşkil etmektedir. Öyle ki, BMÇHS m. 12 hükmü ile tanınan katılım hakkı da çocuğa yetişkinlere tanınan tüm ehliyet yetkilerini ve sorumluluklarını yüklememekte ancak çocukları kendilerini ilgilendiren kararlara ilişkin fikirlerini açıklayarak çocukların karar alma sürecine katılmalarını teşvik etmektedir.<sup>113</sup> Doktrinde BMÇHS'nin bu yönünün çocuğun gelişimine, çocuğun üstün yararının sağlanmasına, en temelde çocuğun daha iyi korunmasına katkı sağladığı belirtilmektedir. Karar alma süreçlerine katılan çocuğun, istismara karşı da kendisi hakkındaki kararlarda sürecin dışında bırakılan çocuklara kıyasla daha güvende olduğu ifade edilmektedir.<sup>114</sup> Bu nedenlerle kanaatimizce eğer kanunkoyucu çocuğun menfaatini gözetmek üzere kanunî temsilcinin iradesine özel bir hükümle açık bir üstünlük tanıyacaksa çocuğun yaşı ve olgunluğu ölçüsünde karar alma sürecine dâhil olması için de gerekli tedbirleri almalıdır.

Ayrıca uzlaşma teklifinin çocuğa bir yükümlülük yüklememesi de göz önünde bulundurulduğunda uzlaştırmacının inisiyatifiyle alınan sembolik bir imzanın ötesinde, anlam ve sonuçlarını anlayabilecek ve iradesini oluşturarak beyan edebilecek durumdaki çocuğun uzlaşma teklifinin muhatabı olarak görüldüğü bir kanunî düzenlemenin yapılması elzemdir. Kaldı ki uzlaşma teklifi reddedildikten

---

<sup>112</sup> Onarıcı adalet sürecinde taraflar ve hatta toplum, suçun doğurduğu kötü neticeleri bertaraf edip onarmak için birlikte hareket ederler. Bkz. Akçay, *Onarıcı Adalet Modeli*, 133.

<sup>113</sup> Lansdown. *Can You Hear Me*, 8.

<sup>114</sup> Lansdown. *Can You Hear Me*, 8.

sonra çocuğun kendisini borç altına sokmayacak biçimde haricen uzlaşması da mümkündür. Haricen uzlaşmada çocuğun karşı taraf ile yürüteceği görüşmede kanunî temsilcisinin iradesinin hilafına uzlaşacak olan çocuğun, sürecin uzlaştırıcı gibi tarafsız ve uzman bir kimsenin yönetiminin dışında kalması dolayısıyla aydınlatılma gibi uzlaştırma sürecine ilişkin birtakım tarafları koruyucu olanaklardan yoksun bırakılmasının herhangi bir haklı gerekçesi bulunmamaktadır.

### **C. Uzlaştırma Müzakereleri**

#### **1. Çocuğun Müzakerelere Katılım Hakkı ve Onarıcı Adâlet**

Müzakere, uzlaştırmanın gerçek anlamda yürütüldüğü, tarafların uzlaştırmanın yönlendirmesiyle birbirlerini anlama çabasına giriştikleri, toplumsal barışın ve onarıcı adâlet anlayışının tecellisi için büyük önem arz eden bir aşamadır<sup>115</sup>. Uzlaştırmanın modern hukuk sistemlerinde kurumsallaşması da suça sürüklenen çocukların mağdur ettikleri kimselerle müzakere etmeleriyle elde edecekleri kazanımların ne derece önemli olduğunun anlaşılmasıyla olmuştur. Modern anlamda uzlaştırmanın ilk örneği kabul edilen ve *Kitchener Deneyi* olarak bilinen davada, dini bir gruba mensup olan bir gözetim memurunun, söz konusu dini topluluğun değerleriyle paralel olarak, davada yargılanan çocukların, mağdurlarla yüzleştirmek suretiyle işledikleri suçun neticelerini görmelerinin olumlu olacağı önerisine hâkim tarafından başlangıçta mesafeli yaklaşmışsa da çocukların mağdurlarla yüzleşmesi ve mağdurların zararlarının ortaya çıkarılması için zaman tanınmasına, ayrıca bahsi geçen dini organizasyona üye olan bir başka kişinin de bu görüşmeleri gözlemlemesine karar verilmiş, bunun üzerine, çocukların vandallık yaptıkları ev ve

---

<sup>115</sup> Akbulut ve Aksan, *Ceza Muhakemesi*, 184; Aşık, *Uzlaştırma*, 83.

işletmeler ziyaret edilerek gözetim memuru ve gözlemci notlar alırken, failer ise neden orada buldukları ve kim oldukları hakkında açıklamalarda bulunmuşlar, neticede, çocuklar yirmi bir mağdurla görüştüktan sonra sigorta ödemeleri akabinde bakiye zararın 1065,12 \$ olduğu tespit edilmiş ve mahkeme çocuklar hakkında verilen para cezasından başka mağdurların zararının da üç ay içerisinde ödenmesine hükmetmiş; süreç tamamlandıktan sonra çocuklar, bu tecrübeyi zor fakat faydalı bulduklarını, mağdurlar ise çoğunlukla “zararlarının tazmin edilebileceğini düşünmediklerini dolayısıyla zararları karşılandığı için müteşekkür olduklarını”, “bu parayı başka insanlara yardımcı olacak özel biçimlerde harcayacaklarını” belirtmişler ve “zararımı tazmin ettiğiniz için teşekkür ederim biz de zamanında genç olduk” söylemlerinde bulunmuşlar ancak negatif beyanlarda bulunan mağdurlar dahi sigorta primlerinin yükselmesi gibi hususlar hakkında sitem ettikten sonra kimsenin hapse girmesini istemediklerini ve gelecekte böyle durumların yaşanmamasını temenni ettiklerini dile getirmişlerdir.<sup>116</sup>

Failin, suçun mağduruna verdiği zararı bizzat göyerek mağdurun hislerini anlaması gerek mağdurla gerekse toplumla barışması uzlaştırmanın temel amaçlarından<sup>117</sup>. Bu amaç özellikle suça sürüklenen çocuğun hatalarından ders alması ve gelecekte suç işlemekten kaçınması için önemli bir fırsattır. Buna karşılık Türk ceza muhakemesi mevzuatı değerlendirildiğinde ister fail ister mağdur konumunda olsun çocuğun sürece katılımının sağlanması konusunda yeterli düzenlemelerin

---

<sup>116</sup> Süreç hakkında bkz. Katherine L. Joseph, “Victim-Offender Mediation: What Social & Political Factors Will Affect Its Development,” *Ohio State Journal on Dispute Resolution* 11, no. 1 (1996): 207-226, 207ff.

<sup>117</sup> Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi*, 593; Aşık, *Uzlaştırma*, 34; Tan, *Uzlaştırma*, 43.

bulunmadığı ve uygulamada da bu hususta hassasiyet gösterilmediği görülmektedir.<sup>118</sup>

Uzlaşma teklifini kabul eden taraflar arasında uzlaştırmacının yönetiminde uzlaştırma müzakereleri gerçekleştirilir. Bu aşamada, suçtan zarar gören veya mağdur ile sanık veya şüphelinin müzakerelere bizzat katılımı zorunlu değildir. Taraflar, vekil veya müdafî ile de temsil olunabilirler (CMK m. 253/13, CMUY m. 31).<sup>119</sup> Taraflar veya temsilcilerinin doğrudan doğruya bir araya gelmeleri söz konusu olmaksızın uzlaştırmacı ile birebir görüşmelerle de süreç yürütülebilir (CMUY m. 31/3). Ancak onarıcı adâletin gerekleri doğrultusunda tarafların bizzat katılımının temini önemlidir. Müzakerelerin nasıl yürütüleceği, kimlerin ne şartlar altında birbiriyle iletişim kuracakları sürecin yöneticisi olan uzlaştırmacı tarafından belirlenmeli, uzlaştırmacı, bu aşamada tarafların özgür iradelerine saygı göstermeli, sürecin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesini teminen gerekli tedbirleri almalı ve tarafların güvenliklerini gözetmelidir.<sup>120</sup>

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/4 hükmündeki düzenleme, teklifin kime yapılacağı ile sınırlı olup genel ehliyet kurallarına istisna getiren bu hükmün uzlaştırmacının ileriki aşamalarını da kapsayacak biçimde geniş yorumlanmasına imkân bulunmamaktadır. CMUY m. 31/1'de uzlaştırma müzakerelerine “*şüpheli, sanık, katılan, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekilin*” katılabileceği öngörülmüştür.

---

<sup>118</sup> Baytemir Kontacı, *Uzlaştırma*, 1750.

<sup>119</sup> Yerdelen, Özbek, Altuntaş, Boz, Erdem ve Yılmaz, *Uzlaştırma*, 297. Tarafların bir avukatın yardımından faydalanabileceği ancak avukatın taraflar olmadan müzakereye katılamayacağı yönündeki görüş için bkz. Akbulut ve Aksan, *Ceza Muhakemesi*, 185.

<sup>120</sup> Çetintürk, *Onarıcı Adalet*, 135ff.; Yerdelen, Özbek, Altuntaş, Boz, Erdem ve Yılmaz, *Uzlaştırma*, 217; Ertemür, *Uzlaştırma*, 54.

Kaldı ki hem BMÇHS m. 12’de hem de TMK m. 339/3’te çocuğun kendisini ilgilendiren her türlü konuda görüşlerini ifade etmesine ve çocuğun görüşlerine gerekli önemin verilmesine ilişkin olarak çocuğun katılım hakkı ifade edilmiştir. CMUY m. 31/1 hükmünden, reşit olsun olmasın, temsil olunanın tek başına da müzakereye katılmasının mümkün olduğu sonucuna varılmaktadır.<sup>121</sup> Reşit olmayan ancak asgari koşulları sağlayan velâyet veya vesayet altındaki kimseler, kural olarak, müzakerelere bizzat dâhil olarak fikirlerini beyan edebileceklerdir. Ceza yargılamasına muhatap tutulan suçta sürüklenen çocuğun, mağdur veya suçtan zarar gören çocuğa nazaran müzakerelere katılmakta daha büyük bir hakkı olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Özgür irade ilkesi gereği taraflar, müzakerenin her aşamasında görüşmeleri sonlandırarak uzlaştırma sürecinden ayrılabilirler. Kural olarak, kanunî temsilci süreci bu şekilde sonlandırma yetkisine sahiptir. Uzlaşma teklifini kabul ederek uzlaştırma sürecine dâhil olmakta olduğu gibi sonlandırmada da velâyeti birlikte kullanan ana ve baba beraber hareket etmelidirler. Ayırt etme gücüne sahip çocuk ise, kanunî temsilcisinin icazeti olmadan müzakereleri kural olarak sonlandıramaz. Ancak müzakerelere katılma hakkını kullanmayabilir. Ayrıca temsil olunan çocuğun müzakerelere katılmaya zorlanması mümkün değildir.<sup>122</sup>

Mağdur çocuk, kanaatimizce, manevî tazminatın söz konusu olması hâlinde uzlaştırma sürecini sonlandırabilir. Zira çocuğun katılımı olmadan manevî tazminattan feragat edilemeyeceğinden bu hâlde uzlaşma sağlanamayacaktır. Suça sürüklenen çocuk ise süreci sonlandırma iradesini ortaya

---

<sup>121</sup> Erdem, Eser ve Özşahinli, *100 Soruda Uzlaştırma*, 333.

<sup>122</sup> Erdem, Eser ve Özşahinli, *100 Soruda Uzlaştırma*, 332. Katılım hakkını kullanmak istemeyen çocuğun zorlanamayacağı yönünde bkz. Yücel, *Çocuğun Yüksek (Üstün) Yararı*, 131.

koymuşsa, çocuğun katılımını gerektirmeyen bir edim, çocuğun menfaati gerektirdiği takdirde, kanunî temsilcisinin katılımıyla hâlen kararlaştırılabileceğinden, müzakerelere devam edilebilir.

Kanunî temsilcinin süreci sonlandırma iradesini ortaya koymasına rağmen çocuğun sürece devam etmek istemesi ayrıca ele alınması gereken bir sorundur. CMUY m. 31/1'de, "... Şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi, müdafî ya da vekilinin haklı bir mazereti olmaksızın müzakerelere katılmaktan imtina etmesi hâlinde, ilgili taraf uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır." hükmü yer almakta olup kişinin kendisi ve kanunî temsilcisi birbirlerine ikame olarak müzakerelere iştirak edebilecek kimseler arasında sayılmıştır. Dolayısıyla ayırt etme gücüne sahip çocuğun müzakerelere kanunî temsilcisi olmadan katılması hâlinde tarafların müzakerelere katılmaktan imtina ettiğinden de söz edilemez. Bu durumda kanunî temsilcinin onayı gelinceye kadar işlem askıdadır. Ancak kanunî temsilci, müzakereye mazeretsiz olarak katılmamanın ötesinde, süreci sonlandırma iradesini açıkça ortaya koymuşsa bu hâlde, teklifi kabul veya ret konusunda kanunî temsilcinin iradesine tanınan üstünlüğün yalnızca teklif aşamasıyla sınırlı olduğu da gözetilerek, ayırt etme gücüne sahip çocuk ancak kendi başına yapabileceği işlemler bakımından müzakereye devam edebilir. Çocuk, kanunî temsilcinin onayını gereken bir edimin kararlaştırıldığı bir uzlaşma anlaşmasını akdedemez. Zira kanunî temsilci, kendi rızasını gerektiren bir işleme onay vermediğini en başından göstermiştir.

Ayırt etme gücüne sahip, suça sürüklenen çocuk, kanunî temsilcisi müzakerelerden çekilme iradesini ortaya koysa dahi, dilerse müzakerelere devam edebilir. Müzakereler neticesinde suça sürüklenen çocuğun, kanunî temsilcisi olmaksızın, kendi başına imzalayabileceği bir uzlaşma sağlanması, örneğin edimsiz olarak uzlaşılması veya edim olarak özür dilenmesinin kararlaştırılması, mümkündür. Diğer taraftan, mağdur ve suçtan zarar görenin çocuk olması hâlinde uzlaşmanın sağlanması,



kanun gereğince feragat ile sonlanacağından suçtan zarar gören veya mağdur olan çocuk, sürece kanunî temsilcisinin açık rızası hilafına devam edemez. Burada da zararın ayırt etme gücüne sahip çocuk mağdurun tek başına tasarruf edebileceği manevî tazminat alacağı doğuran, manevî bir zarardan ibaret olması hâli istisnadır.

## **2. Çocuğun Katılım Hakkı Bağlamında Müzakerelere Dâhil Olması ve Çocuğun Korunması Bakımından Alınması Gereken Tedbirler**

Doktrinde *Erdem ve diğerleri* tarafından, uzlaştırmacının, ayırt etme gücüne sahip olduğu anlaşılın temsil olunanın, müzakerelere katılmasında kanunî temsilcinin rızasının bulunduğunu rapora derç etmesi önerilmektedir.<sup>123</sup> Kanaatimizce, böyle bir uygulamaya gerek bulunmamaktadır. Zira belirtildiği üzere müzakerelere katılmak ayırt etme gücüne sahip çocuğun kendi başına kullanabileceği bir haktır. Diğer taraftan ayırt etme gücüne sahip olduğu anlaşılmayan çocuğun müzakerelere katılması ancak kanunî temsilcisinin rızasıyla mümkün olacağından ancak bu hâlde durumun raporda yer almasında yarar bulunmaktadır.

Kanunî temsilci, müzakerelerin çocuğun üstün yararına uygun olarak yürüdüğünü bizzat takip etmek için kendisinin bulunmadığı ortamlarda çocukla görüşülmesini yasaklamak gibi birtakım sınırlar getirebilir. Elbette ki bu sınırlar, çocuğun menfaati ve korunması amacını aşamaz.

Çocuğun ister tek başına ister kanunî temsilcisiyle beraber sürece katılımı söz konusu olduğunda uzlaştırmacının oldukça özenli davranması önemlidir. Uzlaştırmacının, tarafsızlığını zedelemeyen, süreç içerisinde çocuğu koruyucu tedbirler alması, örneğin mağdur çocuğun, şüpheli veya sanıkla yüz yüze

<sup>123</sup> Erdem, Eser ve Özşahinli, *100 Soruda Uzlaştırma*, 333.

getirilmesinin yol açabileceği psikolojik problemleri öngörmesi ve buna uygun bir yönetim sergilemesi, gerekirse tarafları yüz yüze getirmemesi gerekir.

Doktrinde kimi yazarlar, uzlaştırma sürecinde çocuğu koruyucu birtakım tedbirlerin kanunî düzenlemelerle genişletilmesi gerektiğini belirtmektedir.<sup>124</sup> Bu görüşteki yazarların bir kısmı, uzlaştırmacının pedagojik eğitim almasının gerekliliğini vurgulamakta, söz konusu yazarlardan *Işıka* ayrıca gerektiğinde bir pedagoğun sürece dâhil olması için gerekli kanunî düzenlemenin gerçekleştirilmesini savunmaktadır.<sup>125</sup> Esasen kanaatimizce ÇKK m. 33 ve 34, CMK m. 236/3 ve 4 ile Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Yönetmeliği<sup>126</sup> m. 34 ve 35 hükümleri uzlaştırma sürecine katılan çocuğun pedagojik ve psikolojik bakımdan desteklenmesi için doğrudan veya kıyasen uygulanabilir niteliktedir. Ancak bu hususların açık bir kanunî düzenleme ile güvence altına alınması önem arz etmektedir.

Uygulamada, çocuklar bakımından gerektiğinde ÇKK m. 35/1 çerçevesinde mahkemeler, çocuk hâkimleri ve Cumhuriyet savcıları tarafından sosyal inceleme yaptırılmasının mümkün olduğu hususuna dikkat edilmelidir. Doktrinde sosyal inceleme raporunun alınmasının da bir zorunluluk olarak düzenlenmesi önerilmekte, uzlaştırmacının da bu raporun gereklerine uygun olarak hareket etmesinin öneminin altı çizilmektedir.<sup>127</sup> Doktrinde bazı yazarlar tarafından, kanaatimizce de isabetli olarak, çocukların uzlaştırılmasında ayrı bir prosedürün düzenlenmesi gerekli görülmektedir.<sup>128</sup>

---

<sup>124</sup> Bkz. Akçay, Onarıcı Adalet Modeli, 140; Yerdelen, Özbek, Altuntaş, Boz, Erdem ve Yılmaz, *Uzlaştırma*, 133; Işıka, *Uzlaştırma Sürecinde*, 80.

<sup>125</sup> Yerdelen, Özbek, Altuntaş, Boz, Erdem ve Yılmaz, *Uzlaştırma*, 133; Işıka, *Uzlaştırma Sürecinde*, 80.

<sup>126</sup> Resmî Gazete Tarihi: 30.04.2021 Resmî Gazete Sayısı: 31470.

<sup>127</sup> Akbulut ve Aksan, *Ceza Muhakemesi*, 166ff.; Yerdelen, Özbek, Altuntaş, Boz, Erdem ve Yılmaz, *Uzlaştırma*, 40.

<sup>128</sup> Yerdelen, Özbek, Altuntaş, Boz, Erdem ve Yılmaz, *Uzlaştırma*, 40ff.

Çocuğun tarafı olduğu her konu hassas bir meseledir. Buna, bir suç ve bu suç fiilinin sonuçları üzerine müzakere süreci de eklendiğinde bu hassasiyet katlanarak artar. Kanaatimizce çocuğu uzlaştırma sürecinde korumak ve desteklemek üzere birtakım tedbirler, mevzuat ile güvence altına alınmalıdır. Mevcut uygulama ve mevzuat değerlendirildiğinde yapılacak bir düzenlemeyle şu hususlardaki ihtiyaçlar karşılanmalıdır:

Çocuğun sürece katılımı, ifade ettiğimiz üzere, elzem olmakla beraber suçun çocukta büyük bir travmaya yol açması hâlinde çocuğun tekrar tekrar bu olayı hatırlamak zorunda bırakılmasından kaçınmak gerekir. Hatta bu nedenle çocuğun uygun ortamda uzman tarafından alınmış ifadesinin video kaydı mahkemede yeterli görülmekte, çocuğun ayrıca duruşmaya getirilmesinden ve beyanının alınmasından kaçınılmaktadır.<sup>129</sup> Çocuğun katılım hakkı bunda kendi yararı olduğu sürece söz konusu olup çocuğun katılımı kendi menfaatine değilse, elbette ki çocuk sürece dâhil edilmemelidir.<sup>130</sup> Uzlaştırmada da çocuğun sürece katılımı, ancak kendi üstün yararı çerçevesinde söz konusu olmalı; oluşturulacak katalog suçlar bakımından zorunlu olarak uzman görüşü alınarak, müzakerelere katılımı uzmanın müsaadesine bağlanmalıdır.

Müzakereler sırasında çocuğun kendisini ifade edebilmesi için ayrılan sürenin, çocuğun kendini ifade edebilmesi için yeterli olması; çocuğun kendisini ifade ederken kullandığı

---

<sup>129</sup> Karşılaştırmalı hukukta Finlandiya, İskoçya, Belçika, Ürdün, Guatemala, Kosta Rika, Arjantin, Birleşik Krallık, Slovenya, İsveç ve Portekiz gibi devletlerin hukukunda benzer düzenlemeler yer almakta hatta İtalyan hukukunda bu tarz tedbirlere yaş kısıtlaması olmaksızın tüm çocuklar bakımından yer verilmektedir. Bkz. Daniel O'Donnell, *The Right of Children to Be Heard: Children's Rights to Have Their Views Taken into Account And to Participate in Legal And Administrative Proceedings* (Florence: UNICEF Innocenti Research Centre, 2009), 45-49; Türk hukukunda, CMK m. 103'te benzer düzenlemeler öngörülmüştür.

<sup>130</sup> Elçin Grassinger, *Çocuğun Menfaati*, 823.

sözcükleri seçmekte veya bunları ifade ediş şeklinde yetişkinlerden farklılıkların söz konusu olabileceği gözetilmelidir. Bu bağlamda uzlaştırmacıların, çocuğun sözlerini karşı tarafa iletirken yeniden çerçevelemek gibi hususlarda uzmanlaşacakları yoğunlaştırılmış bir uzman uzlaştırmacılık eğitimi tasarlanarak taraflardan en az birinin çocuk olduğu dosyalarda bu uzmanlığa sahip olan uzlaştırmacılar görevlendirilmelidir.

Çocukların katılacağı müzakereler için adliyeler dışında, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın nezaretindeki kamu binaları gibi gerektiğinde kolaylıkla uzman yardımına başvurulabilecek yerlerde uygun müzakere odaları sağlanmalıdır. Böylece çocuğun kendini güvende hissedebileceği tarafsız bir ortam da temin edilmiş olacaktır.

#### **D. Uzlaştırma Raporunun Düzenlenmesi (Anlaşma)**

Uzlaştırma müzakereleri neticesinde sonuç ister uzlaşma ister uzlaşmama yönünde olsun uzlaştırmacı bir rapor düzenlemektedir. Uzlaştırma raporu olarak adlandırılan bu rapor, CMUY ekinde şekil ve içerik yönünden ortaya konulmuş olup tarafların uzlaşmaları hâlinde edimin muhtevası ve ifa ediliş biçimine ilişkin ayrıntılı açıklamaları içermelidir. Uzlaştırma raporunda tarafların karşılıklı imzaları yer aldıktan sonra artık uzlaşmadan vazgeçilmesi mümkün değildir. Uzlaştırma raporu, uzlaştırmacının gerçekleştiği aşamaya göre Cumhuriyet savcısı veya mahkeme tarafından, tarafların özgür iradesine dayanıp dayanmadığı ve edimin hukuka ve ahlaka uygunluğu değerlendirildikten sonra uygun bulunursa geçerlilik kazanır. Aksi hâlde, eksiklikler tamamlanıp yeni bir rapor düzenlenmek üzere dosya uzlaştırmacıya eksikleri kalan süresi içerisinde tamamlamak kaydı ile tevdi edilir.

Uzlaştırma sonucunda uzlaşmanın sağlanması hâlinde mağdur veya suçtan zarar gören, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açamaz; açılmış olan davadan feragat

etmiş sayılır (CMK m. 253/19), ancak, kararlaştırılmış ise, edimi talep edebilir. Taraflar, uzlaşma neticesinde bir edim kararlaştırabilecekleri gibi tarafların edimsiz olarak uzlaşmasının da mümkün olduğu CMUY m. 33/2 ile açıkça düzenlenmiştir. Zira taraflar bir edim olmadan da uyuşmazlığı sonlandırmak isteyebilirler.<sup>131</sup>

Edimin ne olacağı veya edimsiz uzlaşılması durumu taraflarca sözleşme özgürlüğü çerçevesinde, kural olarak, serbestçe belirlenecektir<sup>132</sup>. Yukarıda da belirtildiği üzere edim vadesinde yerine getirilirse soruşturma aşamasında kovuşturmaya yer olmadığı kararı, kovuşturma aşamasında ise düşme kararı verilir. Edim vadesinde yerine getirilmezse ceza hukuku yaptırımlarının yanında edime ilişkin alacak da devam eder. Bu alacağın tahsiline ilişkin olarak uzlaştırma raporu veya belgesi, CMK m. 253/19 gereği, İİK m. 38 hükmünde sayılan ilam niteliğindeki belge hükmündedir.

Anlaşma aşamasında edimin içeriği artık şekillenmiştir. Bu noktada olayda menfaat çatışmasının olup olmadığı hususu, uzlaştırmacı tarafından yeniden değerlendirilmelidir. Edimin çocuğun ana ve babası lehine kararlaştırıldığı uygulamada görülmektedir. Bu hâlde menfaat çatışması ihtimâli göz ardı edilmemelidir. Suça sürüklenen çocuğun, annesine her ay çiçek almasında olduğu gibi çocuğun, ana ve babası lehine borç altına girdiği anlaşmalarda menfaat çatışmasının bulunduğu açıktır. TMK m. 345 gereğince, ana ve babanın menfaatine olarak çocuk ile üçüncü kişi arasında yapılacak bir hukukî işlemle çocuğun borç altına girebilmesi, bir kayyımın katılmasına ve sulh hukuk hâkiminin onayına bağlıdır. Çocuğun mağdur veya suçtan zarar gören olması durumunda da borç altına girme hâli söz

---

<sup>131</sup> Erdem, Eser ve Özşahinli, *100 Soruda Uzlaştırma*, 51-53; Yerdelen, Özbek, Altuntaş, Boz, Erdem ve Yılmaz, *Uzlaştırma*, 234; Tan, *Uzlaştırma*, 97.

<sup>132</sup> Çetintürk, *Onarıcı Adalet*, 566; Ertemür, *Uzlaştırma*, 122; Değirmenci, *Onarıcı Adalet*, 279.

konusudur. Zira uzlaşmanın kanunî bir sonucu olarak soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açamaz; açılmış olan davadan feragat etmiş sayılır (CMK m. 253/19). Dolayısıyla çocuğun ana ve babası lehine yapılan anlaşmalarda kural olarak kayyım katılımı ve hâkim onayı aranacaktır.

Bu aşamada kanunî temsil incelenirken uzlaştırmanın tarafının suça sürüklenen çocuk ya da suçtan zarar gören veya mağdur çocuk bakımından ikili bir ayrıma gidilmesi gerekmektedir. Zira uzlaştırma raporuna derç edilen anlaşmanın onaylanmasıyla birlikte doğacak hukukî neticeler uyumsuzluğun tarafları bakımından farklı niteliktedir.

### **1. Suçtan Zarar Gören veya Mağdur Çocuğun Kanunî Temsili**

Uzlaştırma raporunun onaylanmasıyla suçtan zarar gören veya mağdur, suçtan kaynaklanan tazminat alacağından ve varsa bu konuda açtığı davadan feragat etmiş sayılır. Bu aşamadan sonra ancak uzlaşmada kararlaştırılan edimi talep edebilir ve uzlaştırma raporu bu bağlamda ilam niteliğindeki belge hükmündedir (CMK m. 253/19).

Uzlaşma anlaşması ile ayırt etme gücüne sahip çocuk, suçtan kaynaklanan tazminat alacağından ve varsa bu konuda açtığı bir davadan feragat edeceği için öncelikle feragat edilecek hakkın niteliği değerlendirilmelidir. Suçtan kaynaklanan tazminat maddî olabileceği gibi manevî de olabilir, hatta somut olayda maddî ve manevî zarar bir arada gerçekleşmiş dahi olabilir.

Maddî tazminattan feragat için kanunî temsilcinin onayı gerekir. Bu bağlamda velâyet altındaki mağdur veya suçtan zarar gören, ayırt etme gücüne sahip ise anlaşmayı kendisi yapabilir, rapora imza koyabilir ancak kanunî temsilcinin icazetine kadar söz konusu anlaşma askıda hükümsüz kalır. Vesayet altındaki mağdur veya suçtan zarar gören çocuk da ayırt

etme gücüne sahip olmak ve vasisinin icazeti bulunmak kaydıyla rapora imza koyabilirse de anlaşma ister bu şekilde sağlansın isterse vasi doğrudan kendisi raporu imzalsın, TMK m. 462/8 hükmü gereğince vesayet makamının da izni gerekmektedir. Her ne kadar TMK m. 462/8 hükmünde davadan feragat açıkça ifade edilmemiş olsa da doktrinde ve uygulamada, sulh olmak için vesayet makamının iznine ihtiyaç duyan vasinin kıyasen davadan ancak vesayet makamının izni ile feragat edebileceği belirtilmektedir.<sup>133</sup> Bu hâlde Cumhuriyet savcısının ve mahkemenin yapacağı incelemeden önce, bu iznin de tamamlanması gerekir.

Tartışılması gereken bir diğer konu, kanunî temsilcinin, temsil olunanın uğradığı maddî zararın daha azına uzlaşıp uzlaşamayacağıdır. Kanunî temsilcinin görülen zarardan daha azına uzlaşmayı, çocuğun menfaati bakımından geçerli bir gerekçe olmaksızın, kabul edememesi gerekir.<sup>134</sup> Zira aksi, ne kanunî temsilcinin temsil olunanın menfaatini gözetme yükümüyle ne de kanunî temsilcinin yetkisinin sınırlarıyla bağdaşır. Örneğin kanunî temsilcinin sanık veya şüpheliye acıyarak onun cezadan kurtulabilmesi için uzlaşma sırasında edim belirlenirken kolaylık gösterme yetkisi bulunmamaktadır. Bununla birlikte kanunî temsilci, suça sürüklenen çocuğun cezadan kurtarılması amacıyla zarardan daha fazla fakat makul bir edimi kabul edebilir. Söz konusu husus, edimin hukuka uygunluğu denetlenirken de göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak bu hususun uygulamada Cumhuriyet savcısı ve

---

<sup>133</sup> Yılmaz, *Çocuğun Davada Temsili*, 830, Leyla Akyol Aslan, *Medenî Usul Hukukunda Davadan Feragat* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2011), 341.

<sup>134</sup> Osmanlı uygulamasına bakıldığında kısas isteme hakkı olan kimse çocuk veya akıl hastasıysa veli veya vasinin, kural olarak, diyetten az bir tutara uzlaşarak kısıstan vazgeçemeyeceği görülmektedir. Bkz. Mustafa Avcı, "Osmanlı Ceza Muhakemesinde Sulh (Uzlaştırma)," *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25, no. 1 (2017): 11-71, 38.

mahkemenin yaptığı incelemede dikkate alındığını söylemek mümkün değildir.

Manevî zarar bakımından ise manevî tazminat hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak<sup>135</sup> olduğundan kanunî temsilcinin ayırt etme gücüne sahip çocuğun yerine bu haktan feragat edebilmesi mümkün değildir. Bu nedenle zararın tamamen veya kısmen manevî tazminatı gerektirir nitelikte olması hâlinde kanunî temsilci, uzlaşma anlaşmasını tek başına yapamaz. Bu durumda hem kanunî temsilcinin hem de ayırt etme gücüne sahip çocuğun uzlaşma anlaşmasına birlikte imzalamaları veya çocuğun yaptığı işleme kanunî temsilcinin onay vermesi gerekir. Buna karşılık, zararın tamamen manevî zarardan ibaret olması hâlinde ayırt etme gücüne sahip çocuk uzlaşma anlaşmasını, kanunî temsilcisinin katılımına ihtiyaç duymaksızın, gerçekleştirebilir.

## 2. Suça Sürüklenen Çocuğun Kanunî Temsili

Uzlaşma anlaşmasının sağlanması hâlinde suça sürüklenen çocuk, kararlaştırılmışsa bir edimi yerine getirme borcu altına girer ve bu edimin anlaşmaya uygun biçimde yerine getirilmesiyle ceza tehdidinden kurtulur. Suça sürüklenen çocuk, hükümlülüğün olumsuz sonuçlarından ve çocuklara özgü dahi olsa cezaevi koşullarının zararlarından korunmuş olur. Toplumla barışmak için ikinci bir şans yakalar.

Belirtildiği üzere sınırlı ehliyetsizlerde kural ehliyetsizlik olup sınırlı ehliyetsiz, ancak istisnai hâllerde tek başına işlem yapabilir. Bu bağlamda uzlaşmada edimin içeriği her somut olayda dikkatle incelenmelidir. Uzlaşmanın bir edim karşılığı gerçekleşmesi esas olmakla beraber edimsiz veya özür gibi maddî karşılığı bulunmayan bir edimin de kararlaştırılması

---

<sup>135</sup> Aydos, *Manevî Tazminat*, 27; Oğuzman, Seliçi ve Oktay Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 101; Kurt, *Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar*, 137-138; Ayırt etme gücüne sahip çocuğun manevi zararının tazminini talep edebileceği yönünde bkz. Özcan Büyüktanır, *Çocuğun Kişilik Hakkı*, 239.



mümkündür. Maddî bir edimi konu alan bir uzlaşma anlaşması, kanunî temsilcinin katılımını da zorunlu kılar. Bu hâlde kanunî temsilci ya anlaşmayı kendisi imzalamalı ya da suça sürüklenen çocuğun imzasına onay vermelidir. Edimsiz bir uzlaşma anlaşmasına ise suça sürüklenen çocuk, tek başına imza koyabilir.

Burada özellik arz eden husus, edimin özür dilemek gibi kişiye sıkı sıkıya bağlı bir edimi içermesi hâlidir. Kanaatimizce böyle bir edim ancak suça sürüklenen çocuğun kendisi tarafından taahhüt edilebilir.<sup>136</sup> Edim hem özür dilenmesini hem de maddî değer ifade eden bir edimi beraber içeriyorsa çocuğun imzası ve kanunî temsilcinin katılımı gerekir.

Ele alınması gereken bir diğer husus ise edimin suça sürüklenen çocuğun bedenen katılımını gerektirmesidir. Örneğin, bir yapının duvarlarının suça sürüklenen çocuk tarafından boyanmasını konu alan bir edimin kanunî temsilcinin imzasıyla kararlaştırılması mümkündür. Bu hâlde uzlaşma geçerli olmakla beraber çocuk edimi ifa etmeye istekli değilse uzlaşma çocuğun yararına değil, zararına bir hâl alabilir. Bu nedenle kanunî temsilcinin, böyle bir edimi kararlaştırırken çocuğun görüşünü de alması çocuğun menfaatinin korunması açısından ayrıca önem arz etmektedir.

Edimin, yönetimi kanunî temsilcisi tarafından çocuğa bırakılmış bir malvarlığına veya çocuğun yapmasına müsaade edilmiş meslek veya zanaata ilişkin olması hâlinde uzlaşmanın

---

<sup>136</sup> Doktrinde çocuğun iradesinin ortaya konulmadığı bir süreç neticesinde özür gibi kişiye sıkı sıkıya bağlı bir edimin kararlaştırılmasının tutarsız, suça sürüklenen çocuğun özür dilemek istememesi halinde nasıl çözüme ulaşılacağına ise belirsiz olduğu ileri sürülmüştür. Kanaatimizce ise tüm bu eleştirilerin ötesinde kanunî temsilcinin çocuğa sıkı sıkıya bağlı bir hakkın edim konusu olduğu bir anlaşmaya imza koyması hukuka aykırıdır. Zira bu anlaşma ancak ayırt etme gücüne sahip çocuğun kendisi tarafından yapılabilir. Doktrinde belirtilen görüş için bkz. Baytemir Kontacı, *Uzlaştırma*, 1734.

çocuk tarafından tek başına gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceği incelenmesi gereken bir problemdir. Kanaatimizce bu hâlde çocuğun tek başına bu anlaşmayı yapmasına olanak bulunmamaktadır. Zira burada malvarlığının olağan bir yönetimi veya meslek veya zanaatın olağan bir biçimde icrası söz konusu değildir.

Kovuşturma aşamasında çocuğun karşı çıkmasına karşın kanunî temsilcinin uzlaşmayı kabul etmesi hâlinde temkinli davranılmalıdır. Belirtildiği üzere, neyin çocuğun üstün yararının gereği olduğunun önceden belirlenmesine ilişkin kesin bir formül söz konusu değildir. Ancak, denilebilir ki edimsiz veya maddî karşılığı bulunmayan bir edimin kararlaştırıldığı uzlaşma anlaşmaları, hemen hemen her durumda suça sürüklenen çocuğun menfaatinidir. Edimin, somut olay açısından makul ve ifasının gerçekçi olduğu durumlar için de aynı geçerlidir. Ancak, kimi durumda çocuğun yargılanarak aklanmasında daha üstün bir menfaat de bulunabilir. Somut olayın koşulları ve özellikle kovuşturma aşamasında yargılama aleni hâle geldiğinden küçüğün veya kısıtlının yargı önünde aklanma hakkı da hâsıl olur. Uzlaşmanın sağlanması, suçu kabul anlamına gelmez.<sup>137</sup> Zira isabetli olarak uzlaşmanın sağlanabilmesi için şüpheli veya sanığın suçu kabul etmesi zorunluluğu 06.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı Kanun<sup>138</sup> ile mevzuatımızdan çıkartılmıştır. Yine de olayın çocuğun aleyhine olacak biçimde duyulmuş olması gibi somut olayın özellikleri ve özellikle kovuşturma aşamasında uzlaştırma yoluna gidilmesi hâlinde kovuşturmanın aleniliği ilkesi gözetildiğinde çocuğun menfaatinin uzlaşmamakta olduğu istisnai hâller de söz konusu olabilir. Kanaatimizce suça sürüklenen çocuk, uzlaşmak yerine yargı makamları önünde aklanmak niyetindeyse bu hâlde

---

<sup>137</sup> Yerdelen, Özbek, Altuntaş, Boz, Erdem ve Yılmaz, *Uzlaştırma*, 194; Erdem, Eser ve Özşahinli, *100 Soruda Uzlaştırma*, 32; Çetintürk, *Onarıcı Adalet*, 482.

<sup>138</sup> Resmî Gazete Tarihi: 19.12.2006 Resmî Gazete Sayısı: 26381.

çocuğun üstün yararının hangisinde olduğu dikkatle incelenmelidir.

### **E. Uzlaşma Belgesinin İmzalanması**

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 253/16 hükmü çerçevesinde uzlaştırma sürecinin tarafları, süreç içerisinde uzlaşma sağlanamasa dahi, soruşturma aşamasında en geç iddianame düzenleninceye; kovuşturma aşamasında uzlaştırma yoluna gidilmiş ise hüküm verilinceye kadar haricen uzlaşmak suretiyle Cumhuriyet savcısına veya mahkemeye başvurabilirler. Bu hâlde niteliğine uygun düştüğü ölçüde uzlaştırma raporuna ilişkin CMUY ekinde yer alan şablon doldurularak hazırlanan bir uzlaşma belgesi düzenlenir.

Uzlaşma belgesi uzlaştırmacının yönetiminde hazırlanmayacağı gibi bu anlaşmanın sağlanması, herhangi bir resmi süreç içerisinde de gerçekleşmez. Dolayısıyla kanunî temsilci, bir uzlaşma belgesine imza atabileceği gibi; ayırt etme gücüne sahip çocuk, kendi başına yapabileceği işlemler bakımından tek başına dahi uzlaşabilir. Örneğin, suça sürüklenen çocuk ayırt etme gücüne sahip olmak şartıyla edimsiz veya özür gibi kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hakkın söz konusu olduğu edimi içeren bir uzlaşmayı bu belgeyi imzalayarak sağlayabilir. Böylece çocuk, kanunî temsilcinin uzlaştırma teklifini reddetmesini boşa çıkarabilir. Dolayısıyla kanun bu yolu açmışken, yukarıda da belirttiğimiz üzere, uzlaştırma teklifini suça sürüklenen çocuk yönünden kanunî temsilcinin iradesine terk eden kanunî düzenleme, suça sürüklenen çocuğun tek başına yapabileceği işlemler yönünden, anlamsız hâle gelmektedir. Benzer durum, zararın manevî tazminattan ibaret olması hâlinde mağdur çocuk açısından da geçerlidir. Üstelik bu hâlde çocuk, sürecin tarafsız ve bağımsız konumdaki uzlaştırmacının yönetiminde olmasından ve mevzuatta öngörülen, çocuğu koruyucu birtakım tedbirlerden yoksun kalmış olacaktır.

## F. Edimin İfası Ve Kanuni Temsilcinin Sorumluluğu

Cezai sorumluluk, şahsidir (TCK m. 20). Uzlaştırmada edimin özellikle belirtilen sürede yerine getirilmesi, cezai sorumluluk açısından belirleyici olup edim konusunun kanunî temsilcinin rızası veya icazetini gerektiren bir tasarruf olması hâli bu açıdan önem arz etmektedir.

Edim kanunî temsilci tarafından yerine getirilmesi gereken türden bir edimse örneğin bir miktar paranın ödenmesi söz konusuysa ve kanunî temsilci bu görevini yerine getirmese bunun cezai sonuçları, temsil olunan çocuğun aleyhine doğacaktır.<sup>139</sup> Kanaatimizce, suça sürüklenen çocuğun tarafı olduğu bir uzlaşma anlaşmasında velâyet ve vesayete ilişkin hükümler çerçevesinde edim olarak kanunî temsilci tarafından gerçekleştirilmesi gereken bir tasarruf varsa ve kanunî temsilci vadesinde bu tasarrufta bulunmayarak edimi gereği gibi yerine getirmemiş ise edimin yerine getirilmemesinin ceza ve ceza muhakemesi hukuku bakımından yaptırımı uygulanmadan önce eğer edimin bu şekilde yerine getirilmesi mümkünse, çocuğa bir kayyım atanmalıdır. Kanaatimizce kanunda çocuğu bu yönde koruyan bir hükme yer verilmesi önemli bir ihtiyaçtır.

Kanunî temsilcinin kararlaştırılan edimi kendi malvarlığından ödeme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Zira TMK m. 343 hükmüne göre çocuk, adı ve hesabına kanunî temsilcinin yapmış olduğu işlemlerden kendi malvarlığı ile sorumludur. Ancak uygulamada çoğu zaman söz konusu edimi karşılamaya yeterli miktarda malvarlığı bulunmayan çocuğun yerine ana ve babası tarafından kendi malvarlıklarından ödeme yapılmaktadır. Bu yüzden doktrinde kimi yazarlarca, çocuğun sürecin dışına itilerek yalnızca kanunî temsilcinin iradesiyle gerçekleştirilen ve yalnızca maddî bir edimi konu alan

---

<sup>139</sup> Yerdelen, Özbek, Altuntaş, Boz, Erdem ve Yılmaz, *Uzlaştırma*, 260.

uzlaştırmanın edimin de kanunî temsilci tarafından yerine getirilecek olması sebebiyle onarıcı adâletin gereklerini sağlamadığı eleştirisi dile getirilmektedir.<sup>140</sup>

## SONUÇ

Ayırt etme gücüne sahip çocuklar, tam ehliyetli olmamakla birlikte içerisinde buldukları hukukî durumu algılayabilecek bilinçte olduğundan irade kudretine sahiptir. Bu nedenle istisnai durumlarda da olsa ayırt etme gücüne sahip çocukların işlem ehliyeti bulunmaktadır. Kanunda sayılan söz konusu durumların dışında ise kanunî temsilci, ayırt etme gücüne sahip çocuğun katılım hakkı çerçevesinde onun iradesine, fikirlerine önem vermeli ve aynı zamanda çocuğun temsilcisi olarak verdiği tüm kararlarda öncelikle çocuğun menfaatini gözetmelidir.

Çocuğun katılım hakkı ve üstün yararı ilkesi, sadece hukukî işlemler bakımından değil, çocuğun temsil edildiği çocuğu ilgilendiren tüm kararlar bakımından geçerlidir. Dolayısıyla uzlaştırma sürecinde de taraflardan birinin çocuk olması hâlinde söz konusu ilkeler dikkate alınmalıdır. Öte yandan uzlaştırmanın temelinde yatan onarıcı adâlet anlayışı da tarafların sürece doğrudan ve etkin katılımını teşvik etmektedir. Ancak bunun da ötesinde, ayırt etme gücüne sahip çocuğun, sürece katılma hakkı önem arz etmektedir. Çocuğun katılımının kolaylaştırılması ve çocuğun korunması için gerekli tedbirler, kanun koyucu, idari ve adli makamlar, uzlaştırmacı ve kanunî temsilci tarafından çocuğun üstün yararına uygun olarak eksiksiz biçimde alınmalıdır.

Ayırt etme gücüne sahip çocuk bir uzlaştırma sürecine taraf olduğunda çocuğun temsili, hem uzlaştırmaya ilişkin CMK ve CMUY hükümleri hem de TMK hükümleri bağlamında sağlanacaktır. Fakat çalışmada ifade edilmeye çalışıldığı üzere

---

<sup>140</sup> Baytemir Kontacı, *Uzlaştırma*, 1735.

bu hükümler, özellikle de uzlaşma teklifinin kanunî temsilciye yöneltileceğine dair kanunî düzenleme, günümüz uzlaşırma uygulamasında olduğu gibi ayırt etme gücüne sahip çocuğun sürecin dışında bırakılmasını gerektirmemekte, aksine hem uzlaşırmanın temel fikri olan onarıcı adâlet anlayışı hem de çocuğun katılım hakkı, çocuğun sürece aktif katılımını, süreç hakkında bilgilendirilerek kendi iradesini oluşturmasını ve bu konudaki iradesinin çocuğun menfaati çerçevesinde kanunî temsilci tarafından dikkate alınmasını gerektirmektedir.

---

**Hakem Değerlendirmesi:** Çift kör hakem.

**Finansal Destek:** Yazar bu çalışma için finansal destek aldığını belirtmemiştir.

**Çıkar Çatışması:** Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

**Etik Kurul Onayı:** Yazar, etik kurul onayının gerekmediğini belirtmiştir.

**Peer Review:** Double peer-reviewed.

**Financial Support:** The author has not declared whether this work has received any financial support.

**Conflict of Interest:** The author has no conflict of interest to declare.

**Ethics Committee Approval:** The author stated that ethics committee approval is not required.

---

**KAYNAKÇA**

- Affolter-Fringeli, Kurt ve Urs Vogel. "Die elterliche Sorge / der Kinderschutz, Art. 296-317 ZGB- Das Kindesvermögen, Art. 318-327 ZGB- Minderjährige unter Vormundschaft, Art. 327a-327c ZGB Schweizerisches Zivilgesetzbuch" iç. *Berner Kommentar*. Bern: Stämpfli Verlag AG 2016.
- Akbulut, Berrin ve Murat Aksan. *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Akçay, Püren. "Onarıcı Adalet Modeli Çerçevesinde Uzlaştırma ve Çocuk Mahkemelerinde Uygulanması." *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, no. 9 (2011): 129 – 144.
- Akipek, Jale ve Turgut Akıntürk. *Türk Medeni Hukuku: Şahsın Hukuku Cilt I-Cüz II*, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1996.
- Akyol Aslan, Leyla. *Medenî Usul Hukukunda Davadan Feragat*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2011.
- Akyüz, Emine. *Çocuk Hukuku: Çocukların Hakları ve Korunması*. Ankara: Pegem Akdemi Yayıncılık, 2020.
- Aşık, Mustafa Aydın. *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.
- Aşkın, Uğur, Veysel Topuz ve Burak Bilge. *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2020.
- Avcı, Mustafa. "Osmanlı Ceza Muhakemesinde Sulh (Uzlaştırma)." *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25, no. 1 (2017): 11-71.
- Aydos, Oğuz Sadık. "Basın Yoluyla Kişilik Hakları İhlallerinde Manevî Tazminat." *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 16, no. 2 (2012): 1-36.
- Batıgün, Elif Selen. *Milletlerarası Aile Hukukunda Velâyet ve Çocuğun Korunması*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.

- Baygın, Cem ve Murat Doğan. “Çocuk Mallarının Yönetimi, Kullanılması ve Sarfı.” *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi* 9, no. 1-2 (2005): 379-427.
- Baytemir Kontacı, Burcu. “Çocuklar Bakımından Uzlaştırma: Farklı Yararlar Arasında Bir Denge Arayışı.” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 69, no. 4 (2021): 1705-1772.
- Bucher, Eugen ve Regina Elisabeth Aebi-Müller “Die natürlichen Personen, Art. 11-19d ZGB - Rechts- und Handlungsfähigkeit, Schweizerisches Zivilgesetzbuch”, iç. *Berner Kommentar*. Bern: Stämpfli Verlag AG, 2017.
- Centel, Nur ve Hamide Zafer. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2020.
- Çetintürk, Ekrem. *Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2017.
- Değirmenci, Olgun. *Onarıcı Adalet Uygulaması Olarak Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.
- Dural, Mustafa, Tufan Öğüz ve Mustafa Alper Gümüş. *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2016.
- Dural, Mustafa, Tufan Öğüz. *Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2015.
- Ekici Şahin, Meral ve Kürşat Yemenici. “6763 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Işığında Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma.” *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 13, no. 1 (2018): 445 – 507.
- Elçin Grassinger, Gülçin. “Çocuğun Menfaati Gereği Görüşünün Alınmaması Gereken Durumlar.” iç. *Rona Serozan’a Armağan Cilt I*, Editörler Baki İlkay Engin, Başak Baysal, Tülay Aydın Ünver, Cüneyt Pekmez. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2010. 823-846.
- Erdoğan, İhsan ve A. Dilşad Keskin. *Türk Medeni Hukuku*. Ankara: Gazi Kitabevi, 2019.



- Eriş, Uğur. "Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırma Eğitimi." *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no.137 (2018): 241-271.
- Erkan, Vehbi Umut ve İpek Yücer. "Ayırt Etme Gücü." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 60, no. 3 (2011): 485-522.
- European Union Agency for Fundamental Rights. *Children's Rights and Justice Minimum Age Requirements in The EU*. 2018.
- Güngör, Mümin. *Ceza Yargılamasında Uzlaştırma*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2019.
- Helvacı, Serap. *Kişilik İşlemi Hakları (Münhasıran Şahsa Bağlı Haklar)*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul: Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1993.
- Ingeborg, Schwenzer "Familienrecht und gesellschaftliche Veränderungen." *FamPra.ch*, no. 966, (2014): 966-1008.
- Işıka, Sertaç. "Uzlaştırmaya Sürecinde Suça Sürüklenen Çocuklara İlişkin Bazı Sorun ve Değerlendirmeler." *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 151 (2020), 61-84.
- İmamoğlu, Hülya. "Çocuğun Kişiliğinin Ana Babaya Karşı Korunması." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 54, no. 2 (2005): 183-218.
- Joseph, Katherine L. "Victim-Offender Mediation: What Social & Political Factors Will Affect Its Development." *Ohio State Journal on Dispute Resolution* 11, no. 1 (1996): 207-226.
- Kaya, İslam Safa ve Huzeyfe Karabay. *Ceza Hukuku Sistemlerinde Uzlaştırma*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2019.
- Kelly, Joan B. "The Best Interests of the Child: A Concept in Search of Meaning." *Family Court Review* 35, no. 4 (1997): 377-387.
- Kılıçoğlu, Ahmet. *Medeni Hukuk, Temel Kavramlar Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2018)

- Kurt, Ekrem. "Türk Hukukunda Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar ve Hukuki Sonuçları." *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 15, no. 2, (2016): 121-187.
- Lansdown, Gerison. *Can You Hear Me?: The Right of Young Children to Participate in Decisions Affecting Them*. The Hague: Bernard van Leer Foundation, 2005.
- Maslow Abraham, H. "A Theory of Human Motivation." *Psychological Review* 50, no 4 (1943): 370-396.
- O'Donnell, Daniel. *The Right of Children to Be Heard: Children's Rights to Have Their Views Taken into Account And to Participate in Legal And Administrative Proceedings*. Florence: UNICEF Innocenti Research Centre, 2009.
- Oğuzman, Kemal, Özer Seliçi ve Saibe Oktay Özdemir. *Kişiler Hukuku: Gerçek ve Tüzel Kişiler*. İstanbul, Filiz Kitabevi, 2016.
- Otacı, Cengiz. "Ceza Yargılamasında Mağdura Kayyım Atanması." *Terazi Hukuk Dergisi* 6, no. 53, (2011): 67-76.
- Öcal Apaydın, Bahar ve Selin Hışım. "Türk Aile Hukukunda Çocuğun Katılım Hakkı," iç. *Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Çocuk Hakları ile Uyumlaştırılması*, Editörler Aslı Makaracı Başak, Gülen Sinem Tek, Seda Öktem Çevik, 285-337. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Özbek, Mustafa Serdar. "Soruşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü," iç. *Uzlaştırma Eğitim Kitabı*, Editörler Mustafa Serdar Özbek, Orhan Cüni ve Merve Özcan, 63-129. Ankara: Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayını, 2018.
- Özbek, Veli Özer, Koray Doğan ve Bacaksız Pınar. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.
- Özcan Büyüktanır, Burcu G. *Çocuğun Kişilik Hakkı ve Çocuğun Kişilik Hakkının Hukuka Aykırı Fiillere Karşı Korunması*. Ankara: Yeykin Yayınları, 2019.
- Özdemir, Hayrunnisa ve Ahmet Cemal Ruhi. *Çocuk Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2012.

- Özen, Mustafa. *Uygulama Işığında Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2019.
- Özer Taşkın, Özden. "Velayet Hakkının Kullanılması, Velayetin Değiştirilmesi." *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 6, no. 1 (2020): 239-262.
- Özgenç, Nuri Berkay. "Türk Hukukunda Suça Sürüklenen ve Suç Mağduru Çocuklarda Uzlaşma." *Legal Hukuk Dergisi* 13, no. 145 (2015): 39-84.
- Öztan, Bilge. *Aile Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2015.
- Öztürk, Bahri, Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Özge Sırma Gezer, Yasemin F. Saygılar Kırıt, Esra Alan Akcan, Özdem Özaydın, Efser Erden Tütüncü, Derya Altınok Villemin, Mehmet Can Tok. *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.
- Parker, Stephen. "The Best Interests of the Child: Principles and Problems." *International Journal of Law, Policy and the Family* 8, no. 1 (1994): 26-41.
- Reyhani Yüksel, Sera. *Velayet Hakkı ve Anayasal Sınırları*. İstanbul: Legal Yayıncılık, 2020.
- Rumo- Jungo, Alexandra ve Marc Spescha, "Kindeswohl, Kindesanhörung und Kindeswille in ausländerrechtlichen Kontexten Zur adäquaten Umsetzung der völker- und verfassungsrechtlichen Kinderrechte." *Aktuelle Juristische Praxis*, no. 1103 (2009):1103-115.
- Salter, Erica K. "Deciding for a Child: a Comprehensive Analysis of the Best Interest Standard." *Theor Med Bioeth* 33, (2012): 179-198.
- Sandberg, Kirsten. "Children's Right to Protection Under the CRC." iç. *Human Rights in Child Protection Implications for Professional Practice and Policy*, Editörler Asgeir Falch-Eriksen ve Elisabeth Backe-Hansen. 15, 38. Cham: Palgrave Macmillan, 2018.

- Sarı, Suat. "Evlilik Birliğinde Ana ve Babanın Velayeti Birlikte Kullanması." *Legal Hukuk Dergisi* 5, no. 49 (2007): 83-94.
- Serozan, Rona. *Çocuk Hukuku*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2017.
- Serozan, Rona. *Medeni Hukuk Genel Bölüm/Kişiler Hukuku*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2018.
- Steward, Rébecca. *Child Participation and Independent Human Rights Institutions for Children in Europe: Innocenti Working Paper No.2009-23*. Florence: UNICEF Innocenti Research Centre, 2009.
- Şahin, Cumhur ve Neslihan Göktürk. *Ceza Muhakemesi Hukuku I*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Şahin, Sultan ve Neriman Aral. "Aile İçi İletişim". *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi* 1, no. 3 (2012): 55-66.
- Şakir Berki. "Türk Medeni Kanunu'nda Küçüklerin Ehliyeti." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 24, no.1 (1967): 125-149.
- Tan, Hülya. *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2020.
- Umar, Bilge. "Medenî Usul Hukukunda Dâvanın Dinlenme Şartı Olarak Ehliyet." *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 29, no. 3 (1963): 591-619.
- UNICEF. "Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve İhtiyari Protokoller, Usûl Kuralları ile Çocuk Hakları Komitesi Genel Yorumları." iç. UNICEF Türkiye. Erişim tarihi: Aralık 5, 2021. <https://www.unicef.org/turkey/raporlar/%C3%A7hds-ve-ihiyari-protokoller-usul-kurallar%C4%B1-ile-%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1-komitesi-genel-yorumlar%C4%B1>.
- UNICEF. "Çocuk Dostu Hukuki Yardıma İlişkin Rehber İlkeler." iç. UNICEF Türkiye. Erişim tarihi: Aralık 5, 2021. <https://www.unicef.org/turkey/raporlar/%C3%A7ocuk->

dostu-hukuki-yard%C4%B1ma-ili%C5%9Fkin-rehber-ilkeler-2018.

UNICEF. "Velilere Çocukların Evde Eğitime Devamı için 5 Öneri: Velilere Destek Broşürü." iç. UNICEF Türkiye. Erişim tarihi: Aralık 5, 2021.

<https://www.unicef.org/turkey/raporlar/velilere-%C3%A7ocuklar%C4%B1n-evde-e%C4%9Fitime-devam%C4%B1-i%C3%A7in-5-%C3%B6neri>.

Ünver, Yener ve Hakan Hakeri. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2019.

Yenisey, Feridun ve Ayşe Nuhoglu. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.

Yerdelen, Erdal, Mustafa Serdar Özbek, Şeyda Altuntaş, Burak Boz, Dilek Özge Erdem, ve Berna Ayşen Yılmaz. *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2018.

Yıldırım, Ebubekir. *Türk Hukuk Sisteminde Uzlaştırma Kurumu*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2020.

Yılmaz, Ejder. "Çocuğun Davada Temsilinin ve İradesinin Önemi." *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 11, Özel sayı (2009): 819-841.

Yücel, Özge. "Çocuğun Yüksek (Üstün) Yararı Bağlamında Çocuğun İradesi." *Ufuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1, no. 2, (2013): 117-137.

Yücel, Özge. *Çocuğun Kayyım Tarafından Temsili*. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları, 2011.

Zeytin, Zafer ve Ömer Ergün, *Türk Medeni Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.